

The Diak logo is rendered in a bold, pink, sans-serif font. The letter 'i' in 'Diak' has a small white crossbar, and the letter 'k' has a small white crossbar. The background of the page features a large, abstract graphic composed of overlapping pink and white curved shapes, resembling a stylized 'D' or a large letter 'K'.

Marianne Auvinen

Markus Honkonen

Heidi Rissanen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan

ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyö 2019

IHANAT NAISET KADULLA

**Naiserityisyys asunnottomuustyössä
Videoinstallaatio NEA-hankkeen käyttöön**

TIIVISTELMÄ

Marianne Auvinen, Markus Honkonen, Heidi Rissanen
Ihanat naiset kadulla. Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Videoinstallaatio
NEA-hankkeen käyttöön.

62 sivua, 2 liitettä

Syksy 2019

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä ihmisten tietoisuutta naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä. Tavoitteena oli tehdä Y-säätiön koordinoimalle, Helsingin Diakonissalaitoksen NEA- nais erityisyys asunnottomuustyössä -osahankkeelle monikäyttöistä materiaalia. Toiminta perustui sekä naisten asunnottomuuteen liittyvään tutkimus- ja teoretietoon että naisten osallisuuden lisäämiseen vaikuttamistyössä.

Opinnäytetyönä kehitettiin videoinstallaatio NEA-hankkeen tarpeisiin. Videoinstallaatiossa osallistuja kertoo asunnottomuuden uhastaan. Lisäksi video sisältää dioja naisten asunnottomuuden erityispiirteistä.

Hankkeen tarpeita ja toiveita kartoitettiin suunnittelupalavereilla ja sähköisen viestinnän kautta ennen tuotoksen kehittämistä ja toteuttamista sekä sen aikana. Yhteistyö osallistujan kanssa alkoi tuotoksen sisällön suunnittelulla ja ideoinnilla. Menetelmänä käytettiin videokuvausta, digitaalista tarinankerrontaa, arvostavaa kohtaamista ja voimauttavan valokuvan menetelmää. Tuotoksen prosessi ja kaantui suunnitteluun, toteutukseen, editointiin ja julkaisuun.

NEA-hanke arvioi tuotoksen käytettävyyttä ja opiskelijat ammatillista näkökulmaa. Osallistuja arvioi kokonaisuutta vapaan palautteen muodossa. Palautteen mukaan video toi sosionomiopiskelijoille konkreettista uutta tietoa sekä naisten asunnottomuudesta että sen erityispiirteistä. Osallistujan mielestä projektiin osallistuminen oli mielekästä ja voimauttavaa. Nea-hankkeen johtoryhmä piti videota käyttökelpoisena ja informatiivisena.

Opinnäytetyön ansiosta NEA-hankkeella on enemmän esittelymateriaalia naisten asunnottomuudesta. Opinnäytetyössä käytetyn digitarinan käyttöä ehdotetaan sovellettavaksi diakoniatyössä asiakkaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi.

Asiasanat: asunnottomuus, naisten asunnottomuus, nais erityisyys, osallisuus, NEA-hanke, diakoniatyö

ABSTRACT

Marianne Auvinen, Markus Honkonen, Heidi Rissanen
Wonderful women on the street. Women specificity in homelessness work. Video-installation for the use of NEA project.
62 pages, 2 appendices
Autumn 2019
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Option in Diaconal Work
Bachelor of Social Services.

The purpose of this practice-based thesis was to increase the knowledge about women's homelessness and its specific characteristics. The aim of this thesis was to create multifunctional information material for the needs of NEA project of Deaconess foundation coordinated by the Y-foundation. The operation was based on both the research data and theory literature. Operation was also based in increasing women's involvement in the influence work.

A video installation was developed and produced as a thesis for the needs of the NEA project. A spoken story from a perspective of a woman who has suffered from the threat of homelessness was included in the video installation. Information about the specific characteristics of women's homelessness was also included in the video.

The needs and expectations of the NEA project were identified in the form of meetings and through e-mail not only before developing and executing the video but also during the execution. The co-operation with the participant was started with planning the contents of the output. Video filming, digital storytelling, appreciative encounter and empowering photography were used as methods. The filming process was divided into planning, execution, editing and publishing.

The usability of the output was evaluated by the NEA project and the professional perspective was evaluated by the students. The process was evaluated with an open-ended feedback by the participant. According to feedback the video has brought the students new information about women's homelessness and its specific characteristics. The participant felt her participation as a meaningful and empowering experience. The management group of the NEA project considered the video useful and informative.

Due to the thesis NEA project has gained more information material about women's homelessness. The method of digital storytelling is recommended to be applied in the diaconal work for the means to enhance the participation and influence possibilities of clients.

Keywords: homelessness, women's homelessness, women specificity, participation, NEA project, diaconal work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 ASUNNOTTOMUUS	5
2.1 Asunnoton	7
2.2 Asunnottomuuden rakenteelliset syyt.....	9
2.3 Asunnottomuuden yksilölliset syyt.....	10
3 NAISTEN ASUNNOTTOMUUS.....	13
4 RATKAISUNA NAISERITYISYYS	16
5 ASUNNOTTOMUUSTYÖ.....	19
5.1 Asunnottomuusohjelmat.....	19
5.2 NEA-hankkeen keskeiset toimijat.....	20
5.3 Diakonia asunnottomuustyössä.....	22
6 OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN.....	25
7 NEA-NAISERITYISYYS ASUNNOTTOMUUSTYÖSSÄ-HANKE	28
8 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	30
9 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	31
9.1 Materiaalin ja tuotoksen suunnittelu	31
9.2 Menetelmät, toteutus ja valmis tuotos	32
9.3 Tuotoksen arviointi ja palaute.....	37
9.4 Prosessin kuvaus	42
10 POHDINTA.....	44
10.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	45
10.2 Ammatillinen kasvu.....	46
LÄHTEET	51
LIITE 1. Palautekysely opiskelijoille.....	60
LIITE 2. Palautekysely NEA-hankkeen johtoryhmälle	62

1 JOHDANTO

Kuka tahansa voi joutua tilanteeseen, jossa hänellä ei ole pysyvää osoitetta. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen mukaan asunnottomien määrä Suomessa on laskenut, mutta siitä huolimatta vuoden 2018 lopussa asunnottomia oli Suomessa 5482. Asunnottomista puolet oli pääkaupunkiseudulla ja kolmasosa Helsingissä. Naisten asunnottomuus on lisääntynyt, ja moninaisuutensa takia se ei yleensä näy katukuvassa. Vuoden 2018 tilastojen mukaan asunnottomia naisia oli 1244, ja pitkäaikaisasunnottomia heistä oli 279. (ARA. Tietopankki. Tilastot ja selvitykset. Asunnottomuus. Asunnottomat. 2019.)

Granfeltin (1998) ja Vanhalan (2005) mukaan naisten asunnottomuudesta on tehty Suomessa vain muutamia tutkimuksia, ja nekin jo jonkin aikaa sitten. Tämän päivän tilanteesta tutkimuksia ei juuri ole. (Pitkänen ym. 2019, 23.) Asunnottomia naisia on vaikea löytää. Tässä näyttäytyy vahvasti naisten piiloasunnottomuus ja asunnottomien naisten tilastoimattomuus. Erityisesti pitkäaikaisasunnottomien ja nuorten naisten asunnottomuuden tutkimus on jäänyt Suomessa vähäiseksi. Monella asunnottomalla naisella ei ole kokemuksia hyväksymisestä tai siitä, että joku olisi kiinnostunut heidän tarinoistaan. Asunnottomia naisia tulee tukea, jotta he tulevat kohdatuiksi ja kuulluiksi. (Granfelt 1998, 18.) On vaikea seurata miten kaikkein osattomimmat voivat, jollei heitä tavoiteta (Ohisalo 2017, 47).

Opinnäytetyömme tehtiin yhteistyössä Helsingin Diakonissalaitoksen ja Y-Säätiön NEA-hankkeen kanssa. NEA on lyhenne nais erityisyydestä asunnottomuustyössä. Työssämme vastaamme NEA-hankkeen toiveeseen monikäyttöisestä sähköisestä videomateriaalista, jonka avulla voidaan lisätä ihmisten tietoisuutta naisten asunnottomuudesta, ja sitä voidaan hyödyntää myös ammatillisessa tiedottamisessa. NEA-hanke toivoi meiltä sosiaalisessa mediassa helposti jaettavaa materiaalia, jossa tulee esiin naisten omien tarinoiden lisäksi myös faktoja naisten asunnottomuudesta sekä ennaltaehkäisevän työn merkitys.

2 ASUNNOTTOMUUS

Perustuslaki (731/1999) ja sen 19 § takaa maassamme kaikille oikeuden huolenpitoon ja turvallisuuteen. Nämä ovat perusoikeuksia, joihin tulisi kuulua myös asunto. Palvelujen saatavuus on osa perusoikeuksien toteutumista, ja lain mukaan se on turvattava jokaiselle. Mahdollisuus toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä on pystyttävä takaamaan kaikille kansalaisille. Kansainvälinen ihmisoikeussopimus asettaa rajan, jonka alle palvelutaso ei saa laskea. (Tainio 2009, 31.) Perusoikeuksien toteutumatta jääminen on rikos ihmisyyttä vastaan. Palveluiden saavutettavuudessa ja saatavuudessa on pahoja puutteita, ja moni palveluihin oikeutettu ei niitä kuitenkaan saa. Voimavarojen vähyyys ja matalan kynnyksen avun vähäisyys ovat omiaan syventämään tätä kuilua. (Asunnottomien yö. Vanhemmat artikkelit. Asunnottomuuden hoito ja ennaltaehkäisy vaativat toimivia sosiaali- ja terveystalvueluita 2018.)

1980-luvulla herättiin ymmärtämään asuntopolitiikan merkitys asunnottomuuden vähentämisessä ja poistamisessa. Aluksi parannettiin vain asuntoloiden oloja, jonka jälkeen perustettiin Y-säätiö mahdollistamaan asunnon saaminen myös asunnottomille. Lopulta vahvistui ajatus oikeudesta pysyvään asuinpaikkaan jokaiselle, ja tuloksena syntyi asunto ensin-malli. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy nähtiin jo tuolloin tärkeänä osana asunnottomuuspolitiikkaa. (Kaakinen & Fredriksson 2018, 207–209.)

Asunnottomuudesta löytyy tarkkoja tietoja vasta 1980-luvun loppupuolelta, jolloin asunnottomia oli noin 20 000. Näistä ajoista asunnottomuus on tasaisesti vähentynyt. Suurin osa asunnottomista elää pääkaupunkiseudulla ja ympäri Suomea suurissa kaupungeissa ja kasvukeskuksissa. Asunnottomat eivät aina kuitenkaan näy katukuvassa. Asunnottomuus on elämäntilanne, jonka ei pitäisi koskaan määrittää ihmistä. (Vailla vakinaista asuntoa ry. Meistä. Asunnottomuus.) Asunnottomuus ei ole ihmisen luonteenpiirre vaan olosuhteisiin liittyvä aika yksilön elämässä (Immonen ym. 2019, 8). Asunto on paitsi koti, myös fyysinen paikka. Muodostamme asuntoomme tunnesiteen, vaikka se on myös ikään kuin kauppavara ja fyysinen hyödyke. Asunto on osa meidän sopeutumistamme, sillä

juurimme sinne missä kotimme on. Kun kotia ei ole, ei ole paikkaa, minne juurtua. Näin emme kuulu yhteisöön ja jäämme ilman juuria. Olemme asunnottomia emmekä pääse osallisiksi yhteiskunnasta. (Saari 2015, 22.) Asunnottomuus lokeroi, syrjäyttää ja eristää. Se on hyväosaisuuden vastakohta (Fredriksson 2018, 7).

Asunnottomuus voidaan nähdä enemmänkin materiaalisena puutteena, kun taas kodittomuus on asunnottoman oma kokemus tilanteestaan (Lehtonen & Salonen 2008, 20). Kärkkäisen (1998) mukaan asunnottomuus on tila, jossa ihmisellä ei ole minkäänlaista omaa paikkaa (Granfelt 1998, 47). Kun ei ole asuntoa, muikin hyvinvointi kärsii (Granfelt 1998, 47). Oman elintilan puute nähdään ilmiönä, joka riippuu kunkin maan kulttuurista ja yhteiskuntarakenteesta. Määrittely vaikuttaa myös politiikkaan ja lainsäädäntöön ja sitä toteuttaviin tahoihin. Näin asunnottomuus voidaan nähdä myös vastuukysymyksenä. (Tainio 2009, 26.) Ilmiönä asunnottomuus on vaikeaselkoinen ja sitä on vaikea tutkia, sillä erilaisia kyselyitä on vaikea toteuttaa. Ihmisillä ei ole pysyviä osoitteita, eikä tietoa milloin osoite taas vaihtuu. Tällöin tutkimuksilla on vaikeaa saada selville syy- ja seuraussuhteita. (Lehtonen & Salonen 2008, 18.) Selvää on kuitenkin, että yhteiskunnallisena ilmiönä asunnottomuus on merkittävä puute ihmisten hyvinvoinnissa. Asunnottomuuteen täytyy etsiä ratkaisuja muuttamalla yhteiskuntarakennetta ja toimintatapoja. (Granfelt 1998, 47.)

Vaikka lainsäädäntö mahdollistaa ihmisoikeuksien toteutumisen ja vaikka sosiaaliturvan varmistaminen on kuntien ja valtion vastuulla, ei kaikilla silti ole näitä perusoikeuksia. Jotkut jäävät kaikkien palvelujärjestelmien ja tukitoimien ulkopuolelle. Tällöin he eivät voi rakentaa elämäänsä, sillä heiltä puuttuvat perusoikeudet kuten asunto. He ovat irrallisia yhteiskunnasta, ja usein tähän liittyy moninaisia ongelmia. Asunnottomuutta ei voida poistaa pelkästään rakentamalla lisää asuntoja, sillä se ei ratkaise mitään. Ne, jotka ovat ilman asuntoa, tarvitsevat apua, tukea ja varoja asunnon hankintaan. (Jääskeläinen 2002, 222–223.)

Asunnottomuuden eri muodot on jaoteltu Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö FEANTSAN toimesta. *Katuasunnottomuuden ja asunnottomuuden ohella voidaan havaita epävarmaa asumista ja puutteellisia asuinoloja.*

Epävarma asuminen voi olla suojissa majailua, häädön uhkaa tai sukulaisten ja tuttujen luona asumista, joka on erityisesti Suomessa tyypillistä. (Lehtonen & Seppälä 2013, 73.) Lisäksi on havaittu *suhteellista asunnottomuutta*, jossa kotona asuminen on vaikeaa jonkinlaisen uhan, esimerkiksi väkivallan takia (Lehtonen & Seppälä 2013, 74).

2.1 Asunnoton

Suomessa on noin 5500 asunnotonta, ja tilapäisesti tuttavien luona asuvat ovat heistä suurin ryhmä, noin 80 prosenttia kaikista asunnottomista. Vaikka asunnottomien määrä on tasaisesti vähentynyt, asuu kadulla silti yli 300 henkilöä. Lapsiperheitä asunnottomina on noin 214. Asunnottomista naisia on yksi viidesosa, maahanmuuttajia viidesosa ja nuoria myös viidesosa. Edellä mainittujen ryhmien keskuudessa asunnottomuus on noususuunnassa. Lisäksi ovat vielä paperittomat maahanmuuttajat, jotka jäävät kaikkien tilastojen ulkopuolelle. Miesten määrä asunnottomissa on kuitenkin suurin, noin 80 prosenttia kaikista asunnottomista. (Vailla vakinaista asuntoa ry. Meistä. Asunnottomuus.) Asunnoton on henkilö, jolla ei ole omaa vakinaista asuntoa. Hän voi asua esimerkiksi tuetusti. Asunnoton voi asua kuntoutuslaitoksessa, ensisuojoissa, palveluyksiköissä, majoitusliikkeissä tai sairaaloissa. Asunnottomaksi luetaan myös henkilö, joka on vapautumassa vankilasta ja vailla omaa asuntoa tai henkilö, joka asuu tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona. (Saari 2015, 23.)

Asunnottomat nähdään yhteiskunnassa monella tavalla. Asunnottomuutta pidetään joskus omana valintana, jolloin elämäntavan ajatellaan olevan asunnottomalle luontainen. Voidaan myös ajatella, että asunnoton tekee kaikkensa selviytyäkseen kaduilla. Tähän liittyvät rikokset ja jokapäiväinen selviytymistaistelu. Lisäksi asunnottomia voidaan pitää ryhmänä, joka elää marginaalissa ja tarvitsee apua ja tukea. Tämän avun tulisi lähteä jokaisen asunnottoman omista lähtökohdista ja toiveista. (Granfelt 1998, 51.) Kun ihminen on asunnoton, hän ei voi tehdä itselleen kotia. Kotiin liittyy keskeisesti turvallisuus, joka on elämän perusedellytys. Ilman fyysistä tilaa emme voi pitää huolta myöskään muista perustarpeista,

kuten nukkumisesta tai peseytymisestä. (Nousiainen, Hällman, Saurama, & Seppälä 2007, 7.)

Katuasunnoton nukkuu yönsä ulkona tai erilaisissa ensisuojojissa. Suomessa katuasunnottomuus on vähäistä. Piiloasunnottomuuden takia määrästä ei voida olla varmoja, mutta noin 300 ihmistä luetaan kadulla asuviksi. Katuasunnottomuus keskittyy pääkaupunkiseudulle. (Vailla vakinaista asuntoa Ry. Meistä asunnottomuus.)

Asunnottomat perheet ovat ilmiö, joka länsimaisessa yhteiskunnassa aiheuttaa ihmetystä. Ydinperheen malli nähdään kaiken perustana. Sekä maahanmuuttajaperheiden että kantasuomalaisien perheiden asunnottomuus kasvaa. Useimmiten syynä ovat asumisen kalleus ja työllistymisen vaikeus. Lapsiperheiden asunnottomuus kategorisoidaan usein epävarmaksi asumiseksi. (Lehtonen & Seppälä 2013, 73–75.)

Pitkäaikaisasunnottomaksi määritellään henkilö, joka on toistuvasti asunnottomana kolmen vuoden aikana. Ilmiöön liittyy usein läheisesti myös päihde- ja mielenterveysongelmia. Erilaiset kasautuneet psykososiaaliset ongelmat, rikollisuus ja väkivalta leimaavat usein pitkäaikaisasunnottomien elämää. Noin puolet perheettömistä asunnottomista kohtaa päivittäin näitä ongelmia. (Asunto ensin. Asunnottomuus ilmiönä. Pitkäaikaisasunnottomuus.)

”Vaikeasti asutettaviksi” on leimaavasti luokiteltu paljon tukea tarvitsevat ihmiset, joilla on esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmia. Asunto ja tukipalvelut yhdessä vaativat paljon aktiivisuutta asiakkailta, ja asunnottomien motivaatio koetaan monissa instansseissa kovin pieneksi. Elämäntapaongelmat ja ylisukupolvisuus koetaan myös asumisasioita hankaloittavina tekijöinä. Nykyään aiemmin luetelluista ryhmistä käytetään hiukan suvaitsevampaa ja vähemmän leimaavampaa nimitystä pitkäaikaisasunnoton. (Tainio 2009, 33–34.)

2.2 Asunnottomuuden rakenteelliset syyt

Asunnottomuuden syyt ovat moninaisia, mutta ne liittyvät aina toisiinsa. Yhteiskunnan rakenteet ovat jäykät ja taloustilanne määrittelee vahvasti esimerkiksi asuntojen hintoja. Lisäksi polarisaatio ja yhä kasvavat tuloerot sekä työttömyys vaikuttavat asunnottomuuden lisääntymiseen yhteiskunnassa. (Immonen ym. 2019, 18–19.) Asunnottomuus voi johtua usein poliittisista ratkaisuista, joilla asuminen mahdollistetaan tietyille ryhmille. Loput ryhmät kuuluvat ikään kuin marginaaliin. Asunnon saamisen vaikeus johtaa näin usein syrjäytymiseen. Huolimatta auttavista tahoista asunnoton on monesti pelinappula, joka kärsii asuntopoliittisten kiistojen ristiriidoista. (Salminen 2008, 142–143.) Pääkaupunkiseudun yhä kasvavana ongelmana ovat korkeat vuokrat. Toimeentulotuen tarve pienenesi huomattavasti, jos asumiskustannuksetkin olisivat pienemmät. Koska moni ei saa yrityksistä huolimatta halvempaa asuntoa, katsotaan asumiskustannukset liian suuriksi. Ongelmana eivät ole vain työttömät, vaan myös työssäkäyvät kärsivät liian korkeista vuokrista. Toimeentulotuen tarve on tällöin jatkuva. (Helsingin kaupunki. Sote. Hankkeet. Asunnottomuus.) Perusturvan tilanne ja erityisesti sen määrän pieneneminen aiheuttaa jatkuvasti suuria ongelmia. Kriteerit saada tukia ovat yhä tiukemmat, joka osaltaan aiheuttaa perustarpeiden täyttymisen puutteellisuutta. (Immonen ym. 2019, 18–19.) Järjestelmän aukot mahdollistavat asunnottomuuden syntymisen, kun tukea ei saada ajoissa ja tarpeeseen. Kun ongelmat kasautuvat, ne kasvavat koko yhteiskunnassa mittaviksi hyvinvoinnin esteiksi. (Granfelt 1998, 75.)

Syrjäytyminen ei ole vain yhden ryhmän ongelma. Huono-osaisuuden kasautumiseen vaikuttavat monet tekijät. Taloudelliset, terveydelliset ja sosiaaliset ongelmat aiheuttavat yhteen kietoutuessaan vyyhdin, joka kerrostuu. Ihmisen omat voimavarat eivät usein riitä ja elämänhallinta kriisiytyy. (Kestäväkehitys. Mitä faktat kertovat? Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus.) Asunnottomuus voidaan nähdä sekä syynä että seurauksena syrjäytymiselle. Ilman asuntoa on vaikea päästä osalliseksi yhteiskunnasta, sen palveluista ja toiminnoista. (Lehtonen & Salonen 2008, 20.)

Asunnottomuus altistaa syrjäytymiselle ja sitä kautta yksinäisyydelle. Yleensä yksinäinen ja syrjäytynyt asunnoton on juuri se, joka putoaa helposti kaikkien tukiverkkojen läpi. Asunnottomat luetaan huono-osaisiksi, sillä he jäävät usein erilaisten tutkimusten ulkopuolelle. Asunnottomat syrjäytyvät myös muusta kanssakäymisestä, sillä huono-osaisuus on jäämistä normaalin kanssakäymisen ulkopuolelle. Asunto on yksi näistä perinteisistä kanssakäymisen muodoista ja sen puuttuminen estää ihmisen osallisuutta ja osallistumista. (Ohisalo 2017, 45–46.)

Mainitsemisen arvoiseksi nousevat myös talousongelmat, velkarästit ja luottotietojen menettäminen. Taloudellinen umpikuja ja tätä kautta asunnon menettäminen voivat johtua myös viranomaisten ja vuokratahojen puutteellisesta kommunikoinnista, jota parantamalla ongelmia voitaisiin ehkäistä. (Ensi- ja turvakotien liitto. Jäsenyhdistyskysely. Raportti. 2019, 21.)

2.3 Asunnottomuuden yksilölliset syyt

Erilaiset elämäntilanteiden muutokset voivat viedä yksilön talouden kriittiselle tasolle. Esimerkiksi mielenterveysongelmat, työttömyys tai sairastuminen voivat hyvin nopeasti vaikuttaa ihmisen tulotasoon ja näin perustarpeiden puutteellisuuteen. Maahanmuuttajat ja romanit kokevat usein asuntomarkkinoilla syrjintää ja ennakkoluuloja. Vierasmaalaiselta kuulostavat nimet voivat syrjäyttää asunnonhakijan, jonka lisäksi maahanmuuttajat kohtaavat ongelmia yhteiskuntaan integroitumisessa. Heiltä puuttuvat perustiedot- ja taidot hakea tukea ja apua. Ylisukupolvisuus saattaa toisinaan olla syy taloudellisten asioiden- ja sitä myöten asumisongelmien tilaan. (Immonen ym. 2019, 18–20.) Ylisukupolvisuus on ongelmien periytymistä vanhemmilta lapsille esimerkiksi taloudellisten tai geneettisten tekijöiden vaikutuksesta. Vaikka ongelmia olisi vain yhdellä elämän osa-alueella ne kasautuvat ja vaikuttavat lopulta laajasti yksilön tai perheen hyvinvointiin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus.)

Elämäntilanteiden mukaan syyt asunnottomuuteen voivat olla hyvinkin yksilöllisiä, kuten esimerkiksi avio- tai avoero. Asunnottomuus saattaa olla myös toisiaan

seuraavien ongelmien vyyhti. Päihdeongelmaisilla saattaa olla elämänhallinnan ongelmia, jolloin vuokrat jäävät maksamatta tai he menettävät työnsä. (Kankaanpää 2016, 60–61.) Päihdeongelmaiset tarvitsevat ennen asunnon saamista myös muunlaista apua. Toisinaan asunnottomia päihdeongelmaisia ohjataan katkaisu- ja vieroitushoitoon. (Jääskeläinen 2002, 224.) Päihteet ovat ongelma, jota pidetään syynä asunnon löytymisen vaikeudelle (Tainio 2009, 37–38).

Päihdeongelmien yhteydessä on usein syynä normaalista poikkeava elämäntapa, joka usein häiritsee naapureita ja aiheuttaa häätöjä. Lisäksi päihteet aiheuttavat kyvyttömyyttä hoitaa esimerkiksi vuokria. Päihdeongelma tulee usein esille myös muiden ryhmien, kuten vapautuvien vankien ja mielenterveyspotilaiden keskuudessa. Suuri osa päihdeongelmaisista asuukin jossakin vaiheessa asuntoloissa tai tukiasunnoissa, joissa on tarjolla apua ja tukea voimavaraistavan työtteen ja lopulta itsenäisen asumisen tuen avulla. Tärkeää on, että päihteettömyys ja asuminen ovat toisiaan vahvistavia tekijöitä. Lisäksi on hyvä saada pitkäänkin jatkuvaa kuntoutusta. (Lehtonen & Salonen 2008, 31.)

Päihdeongelmaisten on lähes mahdotonta kuntoutua, jos asuntoa on vaikea saada. Vaikka päihdeongelmat ovat usein syynä asumisongelmiin, estää asunnon puute kokonaisvaltaista kuntoutumista. Suomessa suurena asunnottomien erityisryhmänä ovat olleet ja edelleenkin ovat päihdeongelmaiset. (Lehtonen & Salonen 2008, 19–20.) Monenlaiset ongelmat estävät hoidon ja kuntoutuksen saamisen, kun diagnooseja on monta ja ne ovat epäselviä. Naisia lokeroidaan ongelmiansa mukaan ja moniongelmaisuus voi olla esteenä avun saamiselle. Organisaatiot valikoivat asiakkaitaan, jolloin kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevat jäävät ilman apua. (Vanhala 2005, 260–261.)

Mielenterveysongelmat voivat jo itsessään ilman asianmukaista hoitoa johtaa hoitamattomien asioiden vyyhtiin, toimintakyvyn alenemiseen ja lopulta täydelliseen syrjäytymiseen. Mielenterveyspotilaille tärkeintä olisi tukipalvelujen jatkumo, johon sisältyy pysyvä asunto. Asunnottomaksi joutuminen voi johtaa mielenterveysongelmien pahenemiseen. Tällöin potilaalle jo annettu tuki nollautuu, kun hän nimenomaan tarvitsisi jatkuvaa tukea ja ohjausta pystyäkseen asumaan itsenäisesti. Mielenterveyden ongelmat eivät ole siis välttämättä asumiseen

ongelmia tuovia, vaan asianmukainen puuttuminen ja hoidon jatkumo voivat aktivoida mielenterveyspotilasta toimimaan osana yhteiskuntaa. (Lehtonen & Salonen 2008, 32.)

3 NAISTEN ASUNNOTTOMUUS

Naisten asema on usein kulttuuriin tai aikaan sidottua. Aiemmin on nähty asunnottoman naisen olevan langennut ja heikko, mutta nykypäivänä on alettu ymmärtää moninaisia syitä naisten asunnottomuuden takana. Vaikka naisten asunnottomuus on tunnustettu omaksi tärkeäksi aiheekseen, sitä ei ole tutkittu kovin laajasti. Lisäksi palvelutarjontaa ei nähdä sukupuolisensitiivisenä. Juuri tämä saattaa estää naisia hakemasta apua. (Mayock & Bretherton 2017.)

Naisten asunnottomuutta voidaan kutsua uudeksi asunnottomuudeksi. Termi on syntynyt kuvaamaan asunnottomuuden uusia ilmentymismuotoja joissa stereotyyppit jätetään sivuun. Asunnottoman tyypillisen määritelmän keskiössä onkin yleensä keski-ikäinen mies. Myös päihdeongelmaiset, mielenterveysongelmaiset ja perheet kuuluvat tähän uuden asunnottomuuden määritelmään. (Granfelt 1998, 55–56.)

Naisten asunnottomuus ilmenee monella tapaa. Yömajoissa suurin osa asunnottomista on miehiä, ja naiset jäävät helposti asunnottomuustilastojen ulkopuolelle. Naiset vaihtavat majapaikkaa ja asuvat eri tuttavien luona ja joskus asuntoloissa. He elävät yhteiskunnassa, joka toimii pitkälti miesten ehdoilla. (Granfelt 1998, 74.) Naisten asunnottomuuden erityisiä аспектеja ovat haavoittuvuus, turvattomuus ja väkivallan pelko. Naisten asunnottomuuden erottaminen omaan yhteyteensä on paras keino löytää ratkaisuja asunnottomien naisten tilanteeseen. (Ensi- ja turvakotien liitto. Asunnottomuus kääntynyt laskuun- naisten suhteellinen osuus kasvaa 2018.)

Monella asunnottomalla naisella on myös lapsia ja asunnottomuutta ja sen mukanaan tuomia ongelmia (esimerkiksi päihteet ja mielenterveysongelmat) piilotellaan toisinaan lastensuojelutoimenpiteiden pelossa. Arkipäiväisten asioiden hoito on vaikeaa, mutta kontrollia yritetään pitää viimeiseen asti. Naisen ja äidin roolissa voi olla vaikea myöntää, että äitiys voi olla tässä tilanteessa haaste. (Ensi- ja turvakotien liitto. Asunnottomuus kääntynyt laskuun- naisten suhteellinen osuus kasvaa 2018.) Yksinhuoltajilla on todettu olevan suurempi riski

asunnottomuuteen ja naisilla se on korkeampi kuin miehillä (Kostiainen & Laakso 2013, 37). Naisen asema määritetään usein perheen kautta äidin ollessa stereotyyppisesti olemassa lapsiaan varten. Asunnottoman naisen tilanteen voidaan siksi katsoa olevan ihmetystä herättävä. (Granfelt 1998, 68.)

Asunnottomat naiset ovat usein niin sanottuja piiloasunnottomia eli he majoilevat ystävien ja sukulaisten luona. Piiloasunnottomuuskin jäsentyy moneksi eri haarakseen. Osa naisista asuu tuttavien tai sukulaisen luona, osa vaihtuvissa huumeluolissa. Mitä syvemmälle naiset ongelmissaan vajoavat, sitä vaikeampi heidän on saada asioitaan korjattua tai kunnollista majoitusta hankittua. (Granfelt 2004, 202–203.) Pitkään asunnottomina olleet naiset koetaan moninaisten ongelmien takia hankaliksi asiakkaiksi, joita ei kiinnosta muuttaa elämänsä suuntaa. Kuitenkin naiset ovat kokeneet niin paljon torjuvia asenteita, että ovat lopulta luovuttaneet ja pudonneet palvelujärjestelmän ulkopuolelle. (Viisanen 2019, 75.) Naisten piiloasunnottomuus on nähty ongelmallisena jo pitkään, eikä se ole aiheena uusi. Koska asunnottomien naisten todellista määrää ei ole saatu kirjattua mihinkään, tilastot eivät kerro totuutta. (Granfelt 1998, 48–49.)

Suurin osa tilapäismajoituksesta on yhteismajoitusta miesten kanssa, joka aiheuttaa usein myös turvattomuutta (Ensi- ja turvakotien liitto. Asunnottomuus kääntynyt laskuun- naisten suhteellinen osuus kasvaa 2018). Fyysisen- ja seksuaalisen väkivallan uhka lisää turvattomuutta, mutta siihen myös totutaan. Asunnottomat naiset luovat toisinaan itselleen selviytymiseen keinoja, joissa niin sanottu kova ulkokuori kätkee sisäänsä pelot ja epävarmuuden. Ulospäin näkyy selviytyminen ja ylpeys, jotka pitävät identiteettiä kasassa. (Granfelt 1998, 64–65.) Monella päihdeongelmaisella naisella on parisuhde toisen päihteiden väärinkäyttäjän kanssa ja se johtaa helposti väkivaltaan ja lopulta syrjäytymiseen ja vakaviin traumoihin (Granfelt 2004, 200).

Katuasunnottomuudesta on tullut tällä vuosikymmenellä nuorten huumeidenkäyttäjien, erityisesti naisten, ongelma. Erilaiset asuntolat koetaan pelottaviksi ja matalan kynnyksen asuntolatkin ovat usein päihdeettömiä. Tämä nostaa kynnystä etsiä yöpaikkaa. (Granfelt 2004, 199.) Asuntolaan muutto nähdään usein toiveissa vain välivaiheena ja odotuksena on oma asunto tulevaisuudessa (Vanhala

2005, 213). Asuntola-asuminen tuntuu olevan mieleinen vaihtoehto yli 40-vuotiaille naisille, kun taas nuoremmat naiset kokevat yksityisen elämänsä liian rajoitetuksi asuntoloissa (Granfelt 2004, 201–202). Asuntola koetaan usein viimeisenä mahdollisuutena, jossa korostuu avun saaminen silloin, kun sitä ei muualta ei saa (Vanhala 2005, 148). Joskus tietoa olemassa olevista palveluista ei ole tai koetaan, että erilaiset hätämajoitukset eivät ole naisia varten. Tärkeää olisi silloin saada palveluita, joissa kohderyhmänä ovat vain naiset. (Viisanen 2019, 72.)

Toimeentulotuen varassa eläneiden perheiden lapset ovat usein itsekin aikuisiällä toimeentulotuen saajia. Myös perheissä ilmenevä työttömyys on herkästi sukupolvelta toiselle periytyvää. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 506, 508.) Ylipolvinen huono-osaisuus onkin usein ainoa elämä, jonka asunnoton nainen tietää. Lapsuudessa alkanut juurettomuuden tunne ja esimerkiksi sijaiskoti- ja lastenkoti-elämä vahvistavat tätä pysyvyyden puuttumista. (Granfelt 1998, 66.) Asunnottomat naiset ovat usein perheellisiä verrattuina esimerkiksi asunnottomiin miehiin, jotka yleensä ovat yksineläjiä. Asunnottomien naisten lapsilla on tutkittu yleisesti olevan huonommat elintavat, koulumenestys ja heikompi tietopohja kuin muilla ikäisillään. (Johnson, Ribar & Zhu 2017, 27.)

4 RATKAISUNA NAISERITYISYYS

Naiserityiset palvelut mahdollistavat asiakkuuden, jossa naiset saavat valita itselleen sopivia palveluita. Naisia ei vaadita mukautumaan mihinkään muottiin, vaan heille halutaan tarjota matalan kynnyksen palveluja, jotta he saisivat välittämisen kokemuksen. (Kankaanpää 2016, 25.) Naiserityisyys tarkoittaa asunnottomuudesta kärsivien naisten kokemusten pohjalta suunniteltuja toimintatapoja, joissa naiset tuodaan omana ryhmänään esiin ja nostetaan näkyväksi. Naiserityisiin toimintatapoihin kuuluu naisten asunnottomuuden nostaminen esille omine erityispiirteineen. Naiserityinen asunnottomuustyö on noussut lähivuosina suureksi tekijäksi naisten pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäjänä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (STEA) rahoittaa nais erityistä asunnottomuustyötä, jolle on todellinen tarve rikkonaisessa palvelujärjestelmässä. Naiserityisyys lähtee naisten erityistarpeista, joita palvelujärjestelmässä ei ole aiemmin huomioitu. Tärkeää on ymmärtää, että nais erityisen työn juurruttaminen asunnottomuustyöhön vie aikaa ja on vasta alussa. (Viisanen 2019, 3.)

Catharina Erikssonin (1999) tutkimuksen mukaan koti merkitsee erityisesti nuorille asunnottomille naisille yksityistä paikkaa johon ei liity ketään muuta. Kontrolli omasta elämästä on tärkeintä, jolloin myös häpeän tunne häviää. (Granfelt 2004, 204–205.) Asunnoton nainen kokee parhaimmillaan oman asunnon olevan mahdollisuus uudelleenrakentaa identiteettinsä, sillä oman tilan ja rauhan ansiosta hän voi keskittyä omien asioidensa hoitamiseen. Kun henkilökohtaiset asiat ovat paremmin, myös perhe ja läheiset voidaan ottaa taas mukaan arkeen. (Noponen 2013, 70.)

Naisten asunnottomuudessa väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö ovat yleisiä syitä asunnottomuuteen, mikä antaa oman leimansa esimerkiksi asumisjärjestelyjen suunnitteluun (Suomalaisen naisliiton Oulun osasto RY. Julkilausuma 30.10.2018). Apu ja tuki asunnon saamiseksi luo perustan luottamussuhteen syntymiselle. Tällöin naisten on helpompi rakentaa sekä elämäänsä että vahvistaa itsenäisyyttään ja identiteettiään. Tilausta on sekä asuntolamuotoisen että tuetun asumisen palveluiden lisäksi asunnottomien naisten tarpeista lähtevään

sosiaalityöhön. (Granfelt 2004, 205.) Tuen tarve ei vähene pitkään aikaan vaikka asunto löytyisikin. Oikein kohdennetut tukipalvelut ja niiden jatkuvuus luovat mahdollisuudet itsenäiseen elämään. (Mayock, Sheridan & Parker 2015, 896.)

Naiserityisyydellä asunnottomuustyössä on oma erityisen tärkeä roolinsa. Työntekijät ovat olemassa asiakkaitaan varten ja paikalla oleminen, sekä naisten ja heidän tarpeidensa huomiointi on tärkeää. Dialogisuuden ja läsnäolon kautta rakentuu luottamus ja naisten identiteetti voi vahvistua ja kasvaa. Tässä toimintaympäristössä naisille luodaan oma turvallinen paikkansa asua ja elää. Tukipalveluita on tarjolla juuri heidän tarpeisiinsa. (Haahtela 2015, 83–84.) Asunnottomille naisille suunnatut palvelut nähdään tärkeinä erityisesti teollistuneissa länsimaissa, joissa oletetaan naisten olevan itsenäisiä ja miehistä riippumattomia. Kuitenkin asunnottomat naiset jäävät juuri näiden oletusten varaan. Matalasti palkatut tai ilman tukiverkkoa jäävät naiset putoavat helpommin sosiaaliturvan varaan. Juuri näissä tapauksissa tarvittaisiin kipeästi nais erityisiä palveluita, jotta asumiseen liittyviä ongelmia voidaan joko ennaltaehkäistä tai onnistuneesti korjata. (Weber Sikich 2008, 152.)

Naiserityisyyteen kuuluu oleellisesti mahdollisuus elää ilman miehiä. Monella naisella on takanaan väkivaltaa, pelkoa ja osattomuutta. Naiserityisyys pohjaa turvaan, jota asuntoloissa tai yhteisöissä asuvat naiset saavat toisiltaan. Osallisuuden tunne, yhteisöllisyys, vertaisuus ja ystävystyminen vahvistavat naisten hyvinvointia. Lisäksi naisten hyvinvointia parantaa luottamussuhde työntekijöihin. Tällöin pyritään pitämään työntekijöiden vaihtuvuus mahdollisimman pienenä. (Diakonissalaitoksen hoiva. Asunnottomuus vähenee - miten käy naisten?.)

Naiserityisyys asunnottomuustyössä kulkee erityisen asumispolun kautta. Asunnottomia naisia on usein vaikea löytää, joten etsivälle työlle on paikkansa. Tärkeää on löytää oikeat tavat ennaltaehkäistä naisten asunnottomuutta ja lopulta tuetun asumisen kautta saada oma asunto tarvittavine tukipalveluineen. Naiserityisyys pyrkii nostamaan naisten tilanteen yleiseen tietoisuuteen nimenomaan asunnottomuudesta puhuttaessa. (Y-säätiö. Naiserityisyys asunnottomuustyössä.) Suurimmassa osassa tutkimuksista sekä Euroopassa että Suomessa ei nais erityisyyttä ole huomioitu, vaan puhuttu lähinnä naistyöstä (Haahtela 2015,

35). Nimenomaan naisten omat, erilaiset merkitykset ja käsitykset luovat pohjan nais erityiselle työtavalle. Naistyö on ikään kuin pohja nais erityiselle työlle, jossa tietty toimintamuoto tuo naissukupuolen esiin kohderyhmänä. (Haahtela 2015, 70, 75.) Naisille annetaan mahdollisuus rakentaa oma asiakkuutensa omien tarpeidensa mukaan nais erityisessä ympäristössä. Tämä ympäristö nähdään naisia kannattelevana ja mahdollistavana voimana. Keskiössä on naisia lähestyvä ja välittävä työote, jossa naiset saavat läheisyyttä ja huomiota ja kykenevät näin käsittelemään asioita, sekä toipumaan ja kehittymään. (Haahtela 2015, 80, 83–84.)

Vuonna 2019 valmistunut raportti kertoo, että suurin osa asunnottomien naisten kanssa työskentelevistä (noin 70 prosenttia), tunnistaa työnsä nais erityiset piirteet ja asunnottomien naisten tarpeet. Työntekijöiden mukaan suurin osa tarpeista liittyy sekä äitiyteen ja perheeseen että naisen tarpeeseen pärjätä yhteiskunnassa, jossa nainen on sekä fyysisesti että taloudellisesti miehiä heikommassa asemassa. (Ensi- ja turvakotien liitto. Jäsenedistyskysely. Raportti. 2019, 21.)

5 ASUNNOTTOMUUSTYÖ

Asunnottomuutta on yritetty poistaa, mutta se muuttaa muotoaan ja muutokset yhteiskuntarakenteissa joskus vähentävät, joskus kasvattavat sitä. Asunnottomuuteen ongelmia tuo myös sen pitäminen pääosin tiettyjen erityisryhmien ominaisuutena. Asunnottomuus on kuitenkin aiheena aina ajankohtainen. (Lehtonen & Salonen 2008, 19.)

5.1 Asunnottomuusohjelmat

Suomessa on yritetty ennaltaehkäistä ja vähentää asunnottomuutta erilaisin toimenpideohjelmin. PAAVO on pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi perustettu kaksiosainen ohjelma. PAAVO I on toteutunut vuosina 2008-2011, ja PAAVO II vuosina 2011-2015. Tämä valtakunnallinen ohjelma tähtäsi nimenomaan asumissosiaalisen työn kehittämiseen. PAAVO I onnistui lisäämään valtion avustuksella kaupunkeihin noin 200 uutta tukityöntekijää ja mahdollisti vuokraperusteisen asumisen pitkäaikaisasunnottomuuden ratkaisuna. (Asunto ensin. PAAVO I.) PAAVO II jatkoi edeltäjänsä työtä Asunto ensin-mallin mukaisesti. Ohjelman aikana onnistuttiinkin lisäämään 300 tukihenkilöä asunnottomuustyöhön ja tukiasuntoja saatiin hankittua jopa 3000 kappaletta. (Asunto ensin. PAAVO II.)

PAAVO:n työtä jatkanut AUNE-ohjelma (2016–2019) on pyrkinyt ehkäisemään asunnottomuutta ja torjumaan sen uusiutumista. AUNEn avulla on yritetty löytää asiakkaan asumiseen liittyvät haasteet ennen kuin ongelmia syntyy. Ennakoivan työn lisäksi tuki- ja neuvontapalveluiden merkitys on tärkeä osa AUNEn toimintaa. AUNEn tavoitteena on vaikuttaa palvelujärjestelmään ja yhteiskunnan asuntopoliittisiin ratkaisuihin. (Asunto ensin. Asunnottomuuden ennaltaehkäisemisen toimenpideohjelma 2016–2019.)

5.2 NEA-hankkeen keskeiset toimijat

Tässä luvussa esitellään toimijoita, jotka noudattavat **asunto ensin- periaatetta** ja ovat mukana myös naisten asunnottomuustyössä. Näiden toimijoiden lisäksi tulee muistaa myös kunnalliset tukipalvelut. Asunnottomien helsinkiläisten asumisen tuen palveluista vastaa sosiaali- ja terveystoimiala. Kaupunkilaisten asumisen tuet ja palvelut ovat sijoitus-arviointityö, Hietaniemenkadun palvelukeskus ja tuetun asumisen sosiaalipalvelut. (Helsingin kaupunki. Kaupunki ja hallinto. Palvelut ja hallinto. Kaupungin palvelut A-Ö. Asumisen tuen palvelut asunnottomille. Palvelukuvaus 2019.)

Asunto ensin on eräänlainen ajattelutapa, mutta myös toimintamalli ja jopa ideologia. Asunto ensin-mallissa todetaan, että saadakseen ratkottua muita ongelmia ihmisellä täytyy olla perusoikeudet kunnossa. Oma asunto on ensimmäinen tukitoimi jota asunnottomalle tarjotaan. Asuntoa ei nähdä palkkiona, vaan jokaisella on oikeus omaan kotiin. Tukipalvelujen kanssa jokaisella on mahdollisuus elää itsenäisesti, ei vain tuetusti. Tärkeää olisi myös saada kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja, sillä niiden puute on todellinen ongelma. (Y-Säätiö. Asunnottomuus Suomessa.) Varsinkin pitkäaikaisasunnottomien naisten parissa tehtävässä työssä on asunto ensin-mallia ehdotettu Euroopan laajuisena ratkaisukeinona naisten vaikeaan ja monisäikeiseen asunnottomuuteen (Mayock ym. 2015, 896).

Asunnottomat perustivat itse vuonna 1986 järjestön, joka toimii asunnottomien edunvalvojana. Järjestön nimeksi vakiintui **VVA=Vailla vakinaista asuntoa ry**. Järjestö pyrkii auttamaan sekä yksittäisiä asunnottomia henkilöitä että vaikuttamaan yhteiskunnan tasolla lainsäädäntöön ja rakenteisiin. Järjestön pyrkimyksiin kuuluu järjestää asunnottomille asunto tarvittavine tukitoimineen. Toimintaan liittyy vahvasti kokemusasantuntijuus sekä asumispalveluiden suunnittelussa, toteuttamisessa että niiden kehittämisessä. Vailla vakinaista asuntoa ry on mukana myös NEA-hankkeessa. Matalan kynnyksen periaate ulottuu kaikkeen järjestön toimintaan. (Vailla vakinaista asuntoa ry. VVA ry.)

Asunnottomien yö on Vailla vakinaista asuntoa ry:n ylläpitämä tapahtuma, joka on levinnyt laajalti ympäri Suomea. YK:n kansainvälinen kampanjointi köyhyyden

poistamiseksi on synnyttänyt 17.10. vietettävän asunnottomille suunnatun tapahtuman, jota on järjestetty jo vuodesta 2002. Järjestöt ja eri toimijat kampanjoivat ja järjestävät kyseisenä ajankohtana tapahtumia ja toimintaa ympäri maata. Asunnottomien yö on myös kansalaisliike, joka taistelee jokaisen oikeudesta asuntoon, perusoikeuteen. Asunnottomuus nähdään hyvinvointiyhteiskuntamme häpeäpilkkuna, johon toimijat yli rajojen ottavat kantaa ja kieltävät kaikenlaisen syrjinnän ja rasismin. (Asunnottomien yö. Kutsu. Asunnottomien yö -kansalaisliike kutsuu.)

Asunnottomien on usein mahdotonta saada apua asunnonhankintaan. **Y-Säätiö** on Suomen suurimpia toimijoita erityisesti työssä pitkäaikaisasunnottomien asuttamiseksi. Y-Säätiön toimintaa on eniten niillä alueilla, joilla asunnottomuus on suurinta. 1076 asuntoa ja 3 asumisneuvojaa tekevät työtä tämän perusoikeuden toteutumisen eteen. Toimintaa ohjaa kohtaamisen näkökulma, jolloin asiakkaan asumisasiat pyritään varmistamaan yhteistyöllä sekä kuntien että kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tämä mahdollistaa myös tukipalveluiden saamisen asumisen alkuvaiheeseen. (Pyyvaara & Timonen 2017, 209.)

EJY ry on sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan järjestöjen yhteistoimintaelin, joka edistää kuntalaisten hyvinvointia. EJY ry on osahankkeena toimimassa sekä espoolaisten naisten asunnottomuuden vähentämiseksi että tarvittavien tukipalveluiden hankkimiseksi. NEA-hankkeessa tämä yhteistoimintaelin tekee tukityötä nais erityisyyden piirteitä korostamalla. Tukityön tavoite on tukea naisten itsenäistä pärjäämistä, asumispolkujen löytämistä ja talouden hallinnan vahvistamista. (EJY. Mikä EJY on? Organisaatio.)

Sininauhasäätiön tavoitteisiin kuuluu asunnottomuuden vähentäminen sekä asunnottomien osallisuuden edistäminen yhteiskunnassa. Säätiön toiminta pyrkii ennaltaehkäisemään asunnottomuuden uusiutumista. Säätiön monipuolisella koitiin vietävällä tuella ja neuvonnalla tuetaan asiakkaan elämänhallintaa. Sininauhasäätiön tuetun asumisen yksiköt toimivat asunto ensin -periaatteen mukaan. Sininauhasäätiön toimintaan kuuluu myös hanketyötä, jossa kehitetään, tutkitaan ja kartoitetaan sellaisia menetelmiä, joilla voidaan tukea onnistunutta asumista. NEA -osahanke toteuttaa osaltaan Sininauhasäätiön asumisen tuen ja

neuvonnan työmuotoja. Sininauhaliiton jäsenjärjestönä Sininauhasäätiön arvopohja on kristillinen ja he tavoittavat työllään myös niitä, jotka ovat kaikkein heikoimmassa asemassa ja jääneet muiden tukitoimien ulkopuolelle. (Sininauhasäätiö. Toimintamme. Asumisen tuki ja neuvonta.)

Helsingin Diakonissalaitoksen tärkein tehtävä on turvata jokaiselle ihmisarvoinen elämä ja tukea haasteista selviytymiseen. Tulevaisuuden visiona näkyy edelläkävijänä toimiminen ja yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen. Arvopohja rakentuu ihmisarvon, yhteisöllisyyden, ja oikeudenmukaisuuden käsitteille. (Helsingin Diakonissalaitos. Meistä. Arvot.) Helsingin Diakonissalaitos on tänä päivänä yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka tarjoaa erilaisia tuki- ja hoivapalveluita sekä sosiaalipalveluiden että terveydenhoidon puolella. Tarjolla on apua ja tukea ikäihmisille, lapsille ja nuorille, perheille, päihteidenkäyttäjille, maahanmuuttajille ja työkäisille. Asumispalveluja tarjotaan erityisesti ikäihmisille ja päihteidenkäyttäjille. (Helsingin Diakonissalaitos. Tukea ja toimintaa.)

5.3 Diakonia asunnottomuustyössä

Diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa lähimmäisenrakkautta ja sen pohjalta tapahtuva palvelutehtävä. Suomessa diakoniatyötä tekevät evankelisluterilaiset seurakunnat. Diakoniatyö antaa apua niille, jotka eivät ole saaneet apua muilta tahoilta. Diakonia toteutuu kokonaisvaltaisena yksilölle annettavana hengellisenä, henkisenä ja taloudellisenä apuna. Lisäksi diakonia vaikuttaa yhteiskunnallisena kasvattajana ja kansainvälisesti esimerkiksi lähetystyön keinoin. (Kuusiniemi 2019.)

Diakonia antaa äänen ja näkyvyyden niille, jotka eivät itse kykene pitämään puoliaan. Diakonian tarkoitus on auttaa tarvitsevaa hänen omista tarpeistaan lähtien niin, että hänen ihmisyytensä ei kärsi. Yhteiskunnassa diakonia nähdään pyyteettömänä työnä hädänalaisten hyväksi ja sen on sanottu olevan kirkon sosiaalityötä. Vahvuutena diakoniatyössä esiin nousee henkinen apu ja dialoginen vuorovaikutus. (Unkuri 2019, 10–11.)

Yhteiskunnan epäoikeudenmukaisten rakenteiden murtaminen pohjaa Vanhaan Testamenttiin, Jeesuksen työhön ja Uuteen Testamenttiin (Kantanen 2002, 144). 1970-luvulla alkanut keskustelu sosiaalietiikasta ja sen kysymyksistä Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa ja seurakunnissa kulminoitui lopulta kirkon omaan kannanottoon. Muuttuvan yhteiskunnan haasteet huomioitiin ja yhteisöllisyyden arvostaminen näkyi enenevässä määrin sosiaalipoliittisten suunnitelmien toteuttamisessa. (Kantanen 2002, 145–146.)

Seurakuntien auttamistyössä reagoidaan ihmisten akuuttiin hätään ja toimitaan myös muuttuvan yhteiskuntarakenteen aiheuttamien epäkohtien poistamiseksi. Kirkon oma palvelujärjestelmä, diakoniatyö, on nähtävä ajassa muuttuvana ja hättää kärsivien tarpeisiin mukautuvana. (Kantanen 2002, 149.) Jo Diakonissalaitoksen perustamisen aikaan on kiinnitetty huomiota sekä naisten erityistarpeisiin että naisten kykyyn työskennellä asioiden nostamiseksi yhteiskunnalliseen keskusteluun nimenomaan naissukupuolen näkökulmasta. (Haahtela 2015, 25.) Diakonian tulee olla mukana kehittämässä yhteiskunnan rakenteita oikeudenmukaisemmiksi. Tämä tarkoittaa ongelmien syihin vaikuttamista, ei pelkästään seurausten hoitamista. (Kirkkohallitus. Diakonia. Diakonia Suomessa. Mitä on diakonia?.) Diakonian perusteet pohjaavat kristilliseen ihmiskäsitykseen. Diakonian merkitys tulevaisuudessa kasvaa, jolloin se voisi ottaa enemmän kantaa myös syrjäytymisen ja eriarvoisuuden kysymyksiin. Se on ottanut paikkansa myös sosiaalityön rinnalla, vaikka pääpaino onkin sielunhoidollisessa työssä. (Unkuri 2019, 10.)

Hermannin diakoniatalo auttaa asunnottomia Helsingissä. Hermannin diakoniatalossa toimii hätämajoitus joka päivä iltayhdeksästä aamuseitsemään. Diakoniatalon hätämajoituksessa on 30 asiakaspaikkaa yötä kohti. Naisia on keskimäärin 5-6 henkilöä yössä, mikä tekee noin yksi viidesosan kaikista majoittujista. Kansallisuuksia naisissa on laidasta laitaan: maahanmuuttajia, romaneja ja suomalaisia. Tukiasuntohakemuksissa sama suhdeluku naisten osalta toistuu. (Pirjo Suomi, asuttamistoiminnan koordinaattori, henkilökohtainen tiedonanto 25.9.2019.)

Hermannin diakoniatalossa työskentelee myös useampi ihminen asuttamistoinnin parissa. Diakoniatalon tukiasunnot on tarkoitettu helsinkiläisille asunottomille ja niihin vaaditaan päihteettömyyttä sekä säännöllisiä tapaamisia työntekijöiden kanssa. Tukiasuminen on mahdollista korkeintaan neljän vuoden ajan. (Helsingin seurakuntayhtymä. Hermannin diakoniatalo. Tukiasuminen.)

6 OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN

Manfred Max-Neefin lista yhdeksästä eri tarpeesta sisältää olemassaolon tarpeen, johon kuuluu omistamisen kategoriassa asunto, ruoka ja toimeentulo, siis perusoikeudet. Osallistumisen tarve sisältää ne oikeudet, jotka kaikilla tulisi olla. Vapauden tarve kertoo yhdenvertaisuudesta lain edessä. (Isola ym. 2017, 11.) Jotta ihminen pystyy toimimaan, hänen täytyy saada kiinnittyä voimavaroihin. Tarpeet ovat ihmiselle elintärkeitä ja kun ne eivät täyty, ihminen jää osattomaksi. (Isola ym. 2017, 10, 12.) Osallisuutta ja huono-osaisuutta voidaan tarkastella myös rinnakkain. Asunnottomuus nähdään yksilön huono-osaisuuden kokemukseksi, joka vaikuttaa myös yhteiskunnallisesti ympäristöön ja kustannuksiin. (Isola ym. 2017, 53.)

Osallisuus on kuulumista johonkin ryhmään tai olemista osana yhteiskuntaa. Osallisuuteen kuuluu mahdollisuus vaikuttaa sekä omiin että yhteiskunnallisiin asioihin. Osallisena olemiseen tarvitaan riittävän tiedon, avun ja tuen saaminen sekä mahdollisuus tehdä itseään koskevia valintoja. (Helminen 2015, 23.) Osalliseksi pääseminen vaatii, että ihminen tulee kuulluksi, nähdyksi ja saa vaikuttaa omaan elämäänsä sekä itsenäisesti että dialogissa muiden kanssa (Gothoni & Kolkka 2016, 287). Osallisuuden toteutuminen yhteiskunnassa vaatii jokaisen vastuuta lähimmäisestään ja yhteisöjen vastuuta jäsenistään. Tulee kuitenkin muistaa, että tueksi tarvitaan ohjausta jossa monialainen ja moniammatillinen osaaminen ovat taustalla isossa osassa. Asiakkaiden osallisuuden kannalta onkin tärkeää, että ammattilaiset tukevat heitä mutta eivät toimi heidän puolestaan. (Gothoni, Hyväri, Kolkka & Vuokila-Oikkonen 2016, 18–19.)

Ihmiset eivät aina voi vaikuttaa valintoihinsa. Pelkkä tieto paremmasta elämästä ei välttämättä riitä, sillä jokapäiväisen elämän vaikeus ja ihmisen käsitys omasta pystyvyydestään muovaavat todellisuutta. Elämänsä suuntaa voi olla vaikea muuttaa, jos vieressä ei ole ketään tukemassa. Osallisuus yhteisössä voi auttaa edistämään ihmisen pärjäämistä. (Mattila 2010, 73–74.) Varsinkin päihteiden väärinkäytöstä kärsivät naiset jäävät helposti osattomiksi, sillä heidän perheensä saattavat joutua rajaamaan lastensa osallistumista elämäänsä. Naisia on autettu

niin pitkälle kuin on jaksettu. Tällöin naiset ajautuvat helposti päihdepiireihin, joissa osallisuus ei ole aitoa eikä naisten tunteista oikeasti välitä kukaan. (Viisänen 2019, 56–57.) Osattomuutta vastaan voidaan kuitenkin tehdä paljon. Erilaisin tukitoimin ja palveluin voidaan estää syrjäytyminen, jossa huono-osaisuus kerrostuu ja kasautuu. Tällöin voidaan vaikuttaa myös ihmisten elämänlaatuun. (Niskanen & Kari 2019, 50.)

Osallisuus on myös subjektiivista. Ihminen on oman elämänsä asiantuntija ja ollessaan osallisena hän saa tuoda tietonsa esiin ja tehdä päätöksiä ja valintoja. Hänen mielipiteensä vaikuttaa siihen, miten palveluita toteutetaan ja järjestetään hänen kohdallaan. Jotta asiakas voi olla osallisena ja vaikuttaa, hänet tulee nähdä työntekijän kumppanina, ei vain asiakkaana. (Pohjola 2010, 58–59.)

Vaikuttamisen ei aina tarvitse tarkoittaa pelkästään yhteiskunnallista muutosta. Mitä tulee asiakasnäkökulmaan, mahdollisuus tehdä valintoja ja päätöksiä omassa arjessaan voi olla merkityksellistä ja jopa mahdollisuus suunnanmuutokseen. Kohtaaminen ja työntekijäsuhde nähdään erityisen merkityksellisinä, sillä kohdatuksi tuleminen ja avun saaminen tulevat omien vaikuttamismahdollisuuksien kautta merkityksellisiksi. (Kulmala, Valokivi & Vanhala 2005, 126.) Asiakkaat eivät myöskään odota suurta muutosta hetkessä, vaan pienin askelin etenevää tuettua prosessia. Tärkeintä on tapa jolla asiakasta tuetaan. Asiakas on itse toimija ja taustalla vaikuttaa työntekijä, joka auttaa asiakasta toimimaan subjektina. (Kulmala ym. 2005, 139–140.)

Osallisena oleminen antaa mahdollisuuksia vaikuttaa, joka johtaa voimaantumiseen. **Voimaantuminen** on yhdistelmä tiedon saamista, mahdollisuutta tehdä valintoja, toteuttaa itseään ja nähdä valintojensa toteutuvan. Yksilötasolla pyritään elämäntalouteen, jotta voidaan ottaa kaikki omat resurssit käyttöön ja lopulta toimia myös yhteistyössä muiden kanssa. Asunnottomien parissa vertaistuki ja yhdessä vaikuttaminen ovat hyvä kasvualusta voimaantumiselle. (FEANTSA. Empowering Ways of Working. Empowerment for people using homeless services in Europe.)

Voimaantuminen on kokonaisvaltainen olotila, jossa ihminen pystyy vaikuttamaan tulevaan. Hänellä on tällöin paitsi mahdollisuus myös kyky osallistua sekä oman elämänsä päätöksiin että yhteiskunnallisiin asioihin. (Räsänen 2014, 184–185.) Voimaantumisen prosessi on kuitenkin tiiviisti sidoksissa siihen, millainen asema ihmisellä on yhteiskunnassa. Huono-osaisella ei yleensä ole mahdollisuuksia tai voimia vaikuttaa samalla tavalla kuin parempiosaisella. Voimaantuminen johtaa valtaistumiseen, joka antaa ihmiselle kyvyn toimia omasta tai muiden puolesta. Voimaantuminen voidaan nähdä yhteiskunnallisesti myös poliittisena määritelmänä, osana sosiaalipolitiikkaa. (Räsänen 2014, 182.)

7 NEA-NAISERITYISYYS ASUNNOTTOMUUSTYÖSSÄ-HANKE

Asunnottomat naiset koetaan myös palvelujen piirissä näkymättömäksi käyttäjäryhmäksi. On tärkeää löytää tapoja saada asunnottomat naiset käyttämään palveluita, joiden parissa ovat tänä päivänä lähinnä asunnottomat miehet. Syiden ja ratkaisujen etsiminen ja löytäminen ovat NEA-hankkeen pyrkimyksiä. Hankkeen tavoitteena on myös lisätä ihmisten tietoisuutta naisten asunnottomuuden monimuotoisuudesta ja sen erityispiirteistä. (Helsingin Diakonissalaitos. NEA. Naiserityisyys asunnottomuustyössä.)

Helsingin Diakonissalaitoksen NEA-osahanke kehittää naisille tarkoitettuja pienimuotoisia hajautettuja asumisratkaisuja, kokemusasiantuntijuuden vahvistumista sekä vertaisohjaaja- ja ammattilaistyöparimallia asumiseen. Osahankkeen tehtävänä on myös tuottaa uutta ja ajankohtaista tietoa naisten asunnottomuudesta sekä kehittää asumistyytyväisyyden ja elämänlaadun mittaria. (Helsingin Diakonissalaitos. NEA. Naiserityisyys asunnottomuustyössä.) Koska NEA-hanke on ensimmäinen laatuaan Suomessa, se tarvitsee näkyvyyttä lisätäkseen tietoutta naisten asunnottomuudesta. NEA-osahanke keskittyy sekä ennaltaehkäisemään asunnottomuutta että auttamaan jo asunnottomia naisia. (NEA-hankkeen projektityöntekijä, henkilökohtainen tiedonanto 2.5. 2019.)

NEA-hanke on valtakunnallinen, kolmivuotinen osahanke, ja sen tarkoitus on nimensä mukaisesti auttaa naisia joko asunnottomuuden uhatessa tai silloin kun asuntoa ei ole. Asunnottomuuden uusiutumista pyritään myös estämään. Naisten yksilölliset elämäntilanteet pyritään aina huomioimaan. (Helsingin Diakonissalaitos. NEA. Naiserityisyys asunnottomuustyössä.) Piiloasunnottomuutta on vaikeaa havaita, joten hanke tähtää tuttavien luona majailevien naisten löytämiseen ja heidän asunnottomuutensa minimointiin. Asunnottomien naisten tilanne nostetaan esiin päättäjille ja alan työntekijöille erityisesti kokemusasiantuntijuuden avulla. (Ensi- ja turvakotien liitto. Asunnottomuus kääntynyt laskuun- naisten suhteellinen osuus kasvaa.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus rahoittaa NEA-hanketta, jonka kesto sijoittuu aikavälille 2018-2020. Painopistealueet hankkeen työssä ovat ilmiön tekeminen näkyväksi, uudet asumisratkaisut, osaamisen ja työmuotojen kehittäminen ratkaisujen löytämiseksi sekä ongelmien ennaltaehkäisemiseksi. (Helsingin Diakonissalaitos. NEA. Nais erityisyys asunnottomuustyössä.)

Y-säätiön NEA-hankkeessa on kahdeksan osahanketta pääkaupunkiseudulla, Tampereella ja Turussa. Helsingissä mukana ovat Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö, Ensi- ja turvakotien liitto ry, Helsingin ensikoti ry, Espoon järjestöjen yhteisö ry, Vailla vakinaista asuntoa ry, Sininauhasäätiö, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Monika naiset liitto ry ja A-klinikkasäätiö. Osahankkeiden ja monitoimisuuden lisäksi tärkeää on yhteis- ja kehittämistyö sekä tietoisuuden levittäminen naisten asunnottomuudesta. (Helsingin Diakonissalaitos. NEA. Nais erityisyys asunnottomuustyössä.)

8 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä ihmisten tietoisuutta naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä. Tavoitteena oli tehdä yhteistyökumppanin käyttöön monikäyttöistä, sähköisessä muodossa olevaa materiaalia, jota on helppo jakaa sosiaalisessa mediassa ja jota hanke voi esittää erilaisissa seminaareissa, joihin se osallistuu. Videon tarkoituksena oli vastata hankkeen tarpeisiin tuoda asunnottomien naisten ääntä kuuluviin kehittämällä ja toteuttamalla videoinstallaation yhdessä asunnottomuuden uhkan kokeneen naisen kanssa.

Videon tavoitteina olivat naisten asunnottomuuden näkyväksi tekeminen ja mukana olleen naisen osallisuus videon tekemisen prosessissa. Lisäksi video pyrki ennaltaehkäisevän työn tärkeyden korostamiseen ja naisten asunnottomuuden monimuotoisuuden esille tuomiseen.

9 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Kehittämispainotteista opinnäytettä voidaan kutsua myös toiminnalliseksi. Kehittämispainotteisessa opinnäytteessä voidaan suunnitella ja toteuttaa täysin uusi idea, palvelu tai mallinnus. Tapoja käyttää kehittämispainotteista opinnäytettä ovat muun muassa toiminnan järjestäminen, opastaminen tai erilaiset ohjeistukset. Tuotos voi olla kirjallinen tai kuvia sisältävä, esimerkiksi tallenne tai esitys. Kaiken lähtökohtana on tutkittu tieto. (DIAK. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Kehittämispainotteiset opinnäytetyöt 2010, 33.) Käytämme tuotekehittelymenetelmää, jossa teemme tuotoksen tiettyyn tarpeeseen.

9.1 Materiaalin ja tuotoksen suunnittelu

Työelämän yhteistyökumppanimme oli Y-Säätiön koordinoima Helsingin Diakonissalaitoksen NEA-hanke. Yhteyshenkilönä toimi NEA-hankkeen projektityöntekijä. Hankkeen tarpeita ja toiveita kartoitettiin suunnittelupalavereilla ja sähköisen viestinnän kautta ennen tuotoksen kehittämistä ja toteuttamista sekä sen aikana. Projektityöntekijä konsultoi NEA-hankkeen viestintäryhmää, joka toivoi hankkeen käyttöön jonkinlaista helposti jaettavaa materiaalia. Konkreettiset esille ripustettavat kuvat ja muut säilyttämistä tarvitsevat esineet koettiin hankalina. Toiveissa oli helposti levitettävä ja monikäyttöinen materiaali, joka tavoittaa ihmisiä mahdollisimman laajalti eikä vaadi säilytystilaa. Valmis videotuotos löytyy Theseuksesta opinnäytetyön yhteydestä.

Tulimme yhdessä siihen tulokseen, että videokuva olisi tässä tilanteessa paras ratkaisu. Meillä on ryhmässä osaamista kuvaformaatin tuottamisesta joten päätös koettiin hyväksi. Suunnittelimme materiaalin tekstin ja videoformaatin yhdistelmäksi, jossa asunnottomuutta tai sen uhkaa kokeneet naiset ovat mukana aktiivisina toimijoina sanoittamassa ja tuottamassa kuvallista sisältöä ja tarinaa. Valmiita tuotoksia oli suunniteltu aluksi neljä kappaletta. Videoihin suunniteltiin sekä videokuvaa että tekstimuotoisia tietoiskuja. Tuotosten sisältö suunniteltiin sellaiseksi, että sitä voitaisiin hyödyntää tiedottamisessa sekä siitä irrotetut

yksittäiset kuvat yhdessä tekstin kanssa toimisivat informaationa esimerkiksi sosiaalisen median julkaisuissa.

Osallistujan mukanaolo projektin eri vaiheissa varmisti, että materiaali tehtiin osallistujan omista toiveista ja lähtökohdista käsin. Tällöin hänellä oli mahdollisuus olla itse toimijana ja vaikuttaa sekä tarinan että materiaalin sisältöön ja toteutukseen. Tuotokset oli alun perin tarkoitus esittää 16.10.2019 asunnottomuusseminaarissa, jossa NEA-hankkeella oli puheenvuoro. Lisäksi pohdimme mahdollisuutta esittää materiaalia asunnottomien yössä 17.10.2019.

9.2 Menetelmät, toteutus ja valmis tuotos

Alkuperäinen suunnitelma oli tehdä neljä erillistä lyhyttä videota. Prosessin kuluessa tuotos kuitenkin muotoutui yhdeksi pidemmäksi videoksi. Saimme osallistujan videomme erään asunnottomuustyötä tekevän tahon kautta. Haimme heiltä tutkimuslupaa, joka myönnettiin meille 09.09.2019. Naisen tunnistettavuuden takia emme kerro yhteistyötahon nimeä.

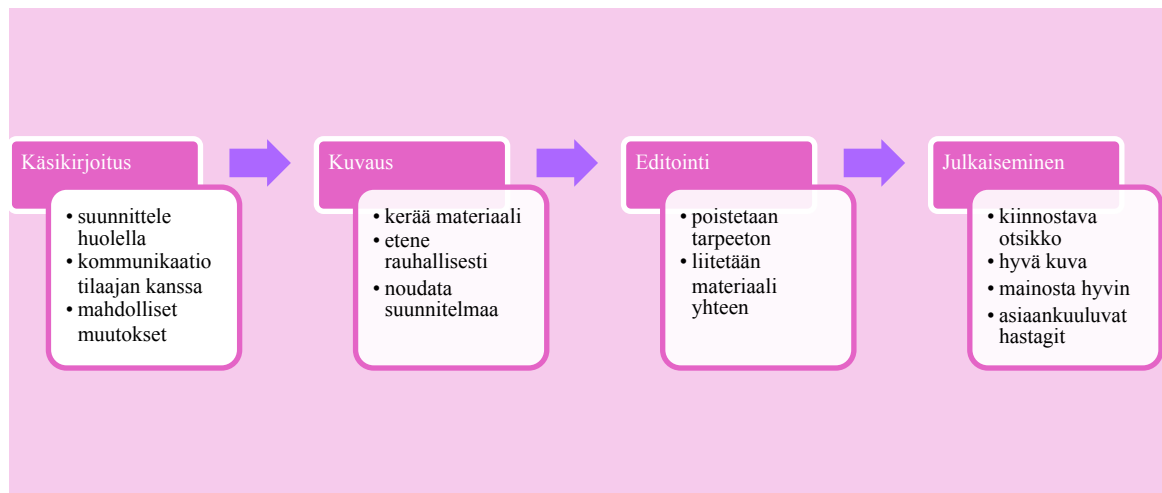
Panostus videon tekemiseen näkyy katsojien määrässä, joten tekijän kannattaa käyttää riittävästi aikaa ja vaivaa laadun varmistamiseksi (Ailio 2015, 4–5). Kiiirteen välttämiseksi tapasimme osallistujaa useamman kerran ja aikaa tutustumiseen, ideointiin ja suunnitteluun käytettiin runsaasti. Lisäksi osallistujan kanssa pidettiin tiiviisti yhteyttä WhatsAppin kautta. Videomateriaalin kuvaaminen tapahtui eräällä kerhohuoneella, jonne rakensimme pienimuotoisen kuvausstudion.

Videokuvaukseen liittyy keskeisesti neljä tärkeää työvaihetta. Ne ovat käsikirjoitus, kuvaus, editointi ja julkaisu. Hyvä käsikirjoitus voi taata kuvausvaiheessa jouhevan etenemisen. Ennen kuvausten alkamista tilaajan tai kustantajan on tarpeellista nähdä käsikirjoitus, josta selviää konkreettisesti mitä videolle on tulossa. Tässä vaiheessa tilaajan on vielä mahdollista toivoa muutoksia ja tuotosta voidaan muokata yhdessä haluttuun suuntaan. Käsikirjoitus tulee tehdä erityisen huolellisesti silloin, kun kuvaamisen ja editoinnin tekee joku muu kuin videon suunnittelija. (Ailio 2015, 4–6.) Osallistujalla, työntekijällä ja

työelämäyhteistyökumppanilla oli mahdollisuus nähdä ja kommentoida videota ennen sen julkaisemista. Prosessin edetessä huomasimme käsikirjoituksen suunnittelun tärkeyden, sillä pienetkin muutokset käsikirjoituksessa vaikuttivat suunnitelmiin ajallisesti paljon.

Kuvausvaiheessa kerätään materiaalia, joka yhdistetään editointivaiheessa. Kuvausten tekeminen rauhallisesti ja suunnitelmaa noudattaen mahdollistavat teoksen onnistumisen. Kuvaaja voi kuitenkin improvisoida, jos hän tietää tarkalleen millaista materiaalia tarvitsee kohtauksiin. Videoklipeistä on tärkeää olla tarkka lista, jotta kuvia ei ole liian vähän. Näin varmistetaan myös leikkauksen asianmukainen viimeistely. Editoinnissa materiaalista poistetaan tarpeetonta ja eri elementit yhdistetään toisiinsa. Toiminnallinen kuva, puheääni, musiikki, grafiikka ja valokuvat edistävät kaikki omalta osaltaan asiasisältöä ja muodostavat yhteen koostettuna lopullisen tuotoksen. (Ailio 2015, 6–7.) Pieneltä vaikuttava muutos tarinankerronnan muodossa tekstimuodosta ääneen puhuttuun vaikutti koko videon pituuteen. Materiaalia oli käsikirjoituksen mukaan kuvattu minuutin mittaista videota varten lopullisen tarinan ollessa neljä minuuttia pitkä. Videoklippien vähyys aiheutti haasteita editointivaiheessa.

Julkaisemisessa on tärkeää keksiä tuotokselle kiinnostava otsikko ja johdantoteksti sekä valita hyvä kuva, joilla houkutellaan käyttäjä katsomaan video (Ailio 2015, 7). Videoiden julkaiseminen avoimesti sosiaalisessa mediassa mahdollistaa laajankin katsojakunnan (Suominen & Nurmela 2011, 213).

KUVIO 1. Videon neljä työvaihetta (Ailio 2015, 4–7; Suominen & Nurmela 2011, 213.)

Digitaalinen tarinankerronta, *Digital Storytelling*, koostuu työpajoista, joissa ihmisten on tarkoitus prosessoida omasta elämästä kertova lyhyt tarina hyödyntäen digitaalisia menetelmiä. Osallistujat ideoivat ja suunnittelevat tarinat yhdessä muiden osallistujien kanssa, jonka jälkeen jokainen tuottaa oman teoksen. (Kupiainen & Sintonen 2009, 143–144.) Alun perin digitaalisen tarinankerronnan työpajat kestivät viisi päivää, mutta myöhemmin menetelmää on sovellettu niin, että pajat voivat kestää joko yksi tai kaksi päivää (Suominen & Nurmela 2011, 200). Digitaalinen tarinankerronta koostuu seitsemästä osasta, jotka ovat *minun tarinani*, *tunteet tarinassani*, *hetkien merkitys*, *näe tarinasi*, *kuule tarinasi*, *kokoa tarinasi ja jaa tarinasi*. Kyseisiä osia kutsutaan myös askeliksi. (Lambert 2013, 53–69.) Sovelsimme digitaalisen tarinankerronnan askelia työskentelyn eri vaiheissa. Askelet toteutuivat luontevasti tuotannon edetessä. Tarinamme päähenkilö suunnitteli, toteutti ja kertoi omaa tarinaansa.

Installaatio koostuu naisen omasta piirroksesta, videokuvasta, sekä siihen liitetystä informatiivisista tietoiskuista. Videossa osallistuja kertoo oman tarinansa asunnottomuuden uhasta ja siihen johtaneista tapahtumista sekä avun saamisesta ja nykyhetkestä. Tietoiskuihin on kerätty tärkeimpiä faktoja naisten asunnottomuuden erityispiirteistä. Osallistuja sai itse päättää videon sisällöstä ja siihen valikoitui kriittisiä, merkityksellisiä ja voimauttavia tilanteita.

Työskentelyssä ihmiset saavat mahdollisuuden toteuttaa yhteisöllistä taidetta, kertoa itselle merkittävästä tapahtumasta tai asiasta sekä jakaa tunteita ja ajatuksia muiden kanssa. Tarinoilla voidaan myös yrittää vaikuttaa yhteiskunnallisesti tuomalla esille jokin epäkohta tai asia johon toivoisi muutosta. (Kupiainen & Sintonen 2009, 145.) Kerronnallisena menetelmänä digitaalinen tarinankerronta mahdollistaa yksittäisen ihmisen samaistumisen toisen tarinaan, jonka kautta hän voi ymmärtää yhteiskuntaa laajemminkin. (Suominen & Nurmela 2011, 200.) Tarinat toteutetaan helppokäyttöisillä välineillä ja ohjelmilla, jolloin jokainen voi osallistua työskentelyyn digitaalisista taidoistaan riippumatta. Tarinat rakentuvat kolmiosaisesti kuvista, kertojäänestä ja taustaäänestä. (Kupiainen & Sintonen 2009, 144–146.) Naisen tarina kerrotaan barbinukkein avulla. Barbien käyttäminen oli naisen oma idea ja hän keräsi tarvittavan rekvisiitan kuvauksia varten. Videossa on mukana naisen itsekirjoittama tarina ääneen puhuttuna. Puhujääni ei ole osallistujan oma ääni. Tarinassa nainen pohtii elämänsä kriittisiä aikoja ja niihin liittyviä tunteita. Videossa olevat faktatiedot naisten asunnottomuudesta ovat projektityöntekijältä saatuja. Kyseiset tekstit valittiin niiden informatiivisuuden perusteella. Tämän lisäksi pohdittiin sekä naisten asunnottomuuden erityispiirteiden että NEA-hankkeen esilletuomista.

Voimauttava valokuva on valokuvaaja, taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä menetelmä, jossa tärkeintä on kuvattavan voimaantuminen. Ydinajatus on se, että toista ei voi voimauttaa vaan se lähtee jokaisesta itsestään. Voimauttava valokuva ei yksin toimi terapiamenetelmänä, vaikka ihmisen omaan voimaantumiseen onkin pyrkimys. Voimauttava valokuva voi käsittää kuvan ihmisestä itsestään tai jonkin itselle tärkeän paikan, tavarán, ajan tai muiston. Voimauttava valokuva opastaa meitä näkemään itsemme lempeämmin ja kuvaus tapahtuu täysin kuvattavan ehdoilla. Savolainen on kehittänyt menetelmän nimenomaan näyttääkseen nuorille lastenkotitaustaisille tytöille, miten paljon hyvää heissä on. Tärkeintä on löytää se hyvä, hyväksyä itsensä ja voimaantua siitä. Voimauttavan valokuvan menetelmää voidaan myös pitää asiakkaan ja työntekijän kohtaamisessa vastakkainasettelun ja valtasuhteiden purkamiskeinona. (Voimauttavan valokuvan menetelmä. Dialogisen näkemisen tapa työvälineenä oman itsen ja toisen korjaavaan katsomiseen.) Työskentelyssä oli tärkeää että kaikki

tapahtuu osallistujan ehdoilla ja että osallistuja saa kokemuksen voimaantumista oman tärkeän asian esilletuomisen ja läpikäymisen myötä.

Arvostavan kohtaamisen pohjana on asiakkaan kuuleminen ja kuuntelu (Mattila 2008, 17). Työntekijän ja asiakkaan kohtaaminen vaatii molempien ymmärryksen siitä, että he ovat tasa-arvoisia. Jollakin tasolla he pystyvät vaikuttamaan omiin elämiinsä, mutta kumpikaan ei pysty vaikuttamaan jokaiseen muuttajaan. Kun asiakkaaseen on saatu luotua luottamussuhde, hän on valmis jakamaan omiaan. Omia kokemuksiaan arvostava työntekijä näyttää asiakkaalle, että hänenkin kokemuksensa ovat arvostettavia. (Mattila 2008, 19–20.) Osallistuja sai itse valita kuvattavat asiat ja myös itse halutessaan kuvata. Pääasia oli naisen oma toimijuus ja että raamit toteutukselle eivät olleet liian tiukat.

Vaikeiden asioiden jakaminen voi olla hankalaa sekä asiakkaalle että työntekijälle. On ymmärrettävä että tilanteet ja kommunikointi eivät aina suju suunnitellusti. Ongelmia voivat olla työntekijän omat kipeät muistot tai asiakkaan epävarmuus omasta osallisuudestaan. Omien rajojensa tunnistaminen on hyvää ammatillisuutta, joka näyttää myös asiakkaalle työntekijän olevan inhimillinen. Suora kommunikointi voidaan tulkita nöyryydeksi, jossa työntekijä asettuu asiakkaan kanssa samalle viivalle. Tällöin syntyy luottamus ja on helpompaa saada aikaan asiakkaan kannalta paras lopputulos. (Mattila 2008, 22, 24.)

Videon herättäessä erilaisia tunteita katsoja jaksaa todennäköisemmin katsoa sen loppuun asti ja muistaa myös videon sisällön jälkeen päin (Ailio 2015, 4–5). Tekemäämme tuotosta käytetään NEA -hankkeen sosiaalisessa mediassa, sekä erilaisissa seminaareissa ja tapahtumissa joihin hanke osallistuu. Tavoitteena oli lisätä ihmisten tietoisuutta naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä. Jos tuotoksemme on onnistunut, se voi osaltaan vaikuttaa Nea-hankkeen saamaan näkyvyyteen ja sitä kautta hankkeen mahdolliseen jatkoon.

9.3 Tuotoksen arviointi ja palaute

Video näytettiin ensin osallistujalle kommentointia, muutosehdotuksia ja hyväksymistä varten. Kysyimme osallistujalta ja yhteistyötahomme edustajalta vapaan palautteen. Ainoastaan osallistuja antoi palautteen.

Osallistujan palaute:

Osallistujan mielestä prosessissa oli aluksi hankalaa oman tarinan tekeminen minuutin mittaiseksi. Hän kertoo kuitenkin, että oli tyytyväinen lopputulokseen jota ei oltukaan lyhennetty.

Sen oman tarinan tekeminen oli vaikeeta, kun oli ensin se minuutin aikaraja. Yritin monella tavalla, mut en millään onnistunut. Jossain vaiheessa kyllä jo vähän tuskastuin. Lopulta, kun tein sen niin lyhyeksi, kun voin, ja annoin sellaisenaan muiden armoille, et nyt muut lyhennelkoon mitä pitää, niin tuli hyvä mieli. Ja vielä parempi, kun huomasin, ettei sitä ollutkaan lyhennetty.

Palautteen perusteella osallistuja piti työskentelystä projektissa. Vaikka olisikin kaivannut vielä enemmän yhteistyöskentelyä suunnitteluvaiheessa.

Videon tekeminen oli tosi kivaa. Yhdessä väkertäminen ja mietiskely oli antoisaa. Välillä oli olo, että olin jäänyt vähän yksin asian kanssa, mutta ymmärrän kyllä kiireet ja muut asiat. Olisi ollut vaan mukavam-paa tehdä tuollaista, enemmän yhdessä. Mutta nyt on kiva katsoa sitä aikaansaannosta.

Video herätti osallistujassa monenlaisia tunteita ja hän mietti miten katsoja ymmärtää näkemänsä.

Videosta itsestä tulee ristiriitaiset tunteet sitä katsoessa. Elän uudestaan sen kaiken tuskan ja sitten kun mietin, miltä tuntuisi vieraan katsoa, niin ehkä vois ajatella vain, et mitäs siinä piipität? Sullahan on koti pään päällä ja muutama tonni velkaa... Vähän jotain vaivoja ja rahapulaa voi voi...nyyhkiskyyhkis. Monella on asiat paljon huonommin. Mut sit... toi on mun elämää, ei muiden.

Opiskelijoiden palaute:

Tämän jälkeen lähetimme linkin valmiista videosta ja palautekysymykset opiskelijatovereillemme saatekirjeen kera Google Docsiin. Keräsimme palautteen heiltä kolmella kysymyksellä (LIITE 1). Kysymykset lähetettiin 71:lle henkilölle, joista 12 henkilöä vastasi.

Ammatillisesta näkökulmasta video toi konkreettista uutta tietoa sekä laajasta auttamisverkostosta, että naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä. Ongelmien kasautuminen koettiin ammatillisesta näkökulmasta tärkeäksi ymmärtää. Lisäksi matalan kynnyksen palvelut, varhainen tuki ja yksilöllisyys koettiin tästä näkökulmasta äärimmäisen tärkeiksi apuvälineiksi. Keinoja piiloasunnottomien löytämiseksi tulisi palautteen mukaan pohtia etsivää työtä ja verkostoja kehittämällä. Ammatillisesta näkökulmasta koettiin hyväksi myös kasvojen antaminen kirjatiedolle ja tilastoille. Ammatillisesta näkökulmasta myös koettiin, että videon julkinen levittäminen toisi ihmisille arvokasta tietoa naisten asunnottomuudesta.

Se sai ajattelemaan asunnottomuutta ilmiönä, joka voi tapahtua kelle vaan, eli lisäsi ymmärrystä. Eri asunnottomia auttavat verkostot tulivat myös esiin.

Muistuttaa asian ajankohtaisuudesta ja niin sanotusta vaietusta salaisuudesta.

Huomasi, miten ongelmat kasautuvat ja tarvitaan monenlaista apua yhden ihmisen tilanteessa.

Henkilökohtaiset tarinat oikeasta elämästä antavat kasvot kirjatiedolle ja tilastoille. Asiat konkretisoituvat.

Video oli hyvä havainnollistus siitä, kuinka pisteestä missä kaikki on hyvin asiat voivat sattumien summan kautta päätyä asunnottomuuden uhkaan tai helposti asunnottomuuteen. Ammatillisesti videosta voisi olla hyötyä jakamalla sitä eteen päin ja tuoda näin ihmisten tietoisuuteen asunnottomuuden ongelmaa.

Tarina tuo konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka asiakasta voi auttaa. Tarina on helposti ymmärrettävä.

Sain paremman käsityksen siitä, että kuinka useasta erilaiselta syystä voi joutua asunnottomaksi. Myöskin mitkä eri toimet auttavat asunnottoman tilassa.

Opiskelijapalautteista selviää, että kovinkaan moni ei tiennyt asunnottomien naisten suuresta määrästä ja erityisesti piiloasunnottomuuden määrä oli **uusi tieto**. Koetun väkivallan yleisyys herätti myös ihmetystä. Ennaltaehkäisevän työn merkitys jäi videon ansiosta mieleen. Ilahduttavan monella oli aiempaa tietoa naisten asunnottomuudesta. Videosta jäivät myös hyvin mieleen NEA-hankkeen tarjoamat tukipalvelut. Uutta oli myös naisten asunnottomuustilanne, sillä asunnottomuus yhdistetään useammin miehiä koskevaksi.

Uutena tietona tuli minulle se, että piiloasunnottomien osuus prosentuaalisesti Suomessa on todella suuri.

En tiennyt aiemmin, että niin moni oli kokenut väkivaltaa asunnottomana.

Opinnoissamme naisten asunnottomuutta on käsitelty jo aiemmin. Tiesin jo ennalta, että suurin osa asunnottomista naisista on kokenut väkivaltaa, esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa. Se jäi kuitenkin videosta mieleen. Ennaltaehkäisevän työn merkitys oli toinen videosta mieleen jäänyt asia. Tavallaan uusi asia ja toisaalta sekin on tullut esiin opinnoissa.

Nea hanke on minulle vieraampi, oli hyvä saada tietoa siitä, ehkä kuitenkin täytyy perehtyä itse vielä lisää hankkeeseen.

Aihe koettiin tärkeäksi, eikä siitä ole tarpeeksi tietoa. Erityisesti tunteita herätti se, miten äiti voi menettää lapsensa asunnottomuuden takia. Tämä koettiin epäoikeudenmukaiseksi. Lisäksi faktatietoa esimerkiksi videon lopussa pidettiin hyvänä. Tarina osoitti, että koskaan ei voi tietää mitä voi tapahtua, joka herätti pohtimaan ja kokemaan empatiaa. Videon kautta nähtiin konkreettisesti, että nainen on heikommilla kuin mies ja nähtiin tärkeäksi tuoda julkisesti esiin naisen ahdinko.

Että sitä ei välttämättä huomaa, koska monet asuvat toisten nurkissa ja piilottelevat ongelmaa esim. lasten menettämisen pelossa. Monet ovat myös kokeneet väkivaltaa.

Naisten asunnottomuus tuli hyvin esille lukuina ja tilanteissa, jotka siihen johtavat. Useimmiten asunnottomuus liitetään miehiin.

Videon toteutus koettiin luovaksi, mielenkiintoiseksi ja visuaalisesti erinomaiseksi. Tosi tarina koettiin hyvin luovan toteutuksen rinnalla kulkeväksi. Oma-kohtaista minä- muodossa kerrottua tarinaa pidettiin toimivana ja kiinnostavana.

Kertojan ääntä pidettiin miellyttävänä. Kertojan äänestä myös mainittiin, että se ei korreloi videon kanssa. Lisäksi infodioja toivottiin ääneen luettaviksi.

Hieno video tärkeästä aiheesta, josta ei ehkä ole riittävästi tietoa. Videon toteutus mielenkiintoinen ja visuaalisesti erinomainen. Kertojan ääni miellyttävä.

Todella hyvä ja selkeä kokonaisuus. Koskettava, mutta ei yliampuvalta tavalla. Käytännön esimerkit antavat uutta näkökulmaa tietämättömille/stereotyyppisesti ajatteleville asunnottomuudesta. Nainen on tässä heikommilla kuin mies. Ja asunnotonta naista karsastetaan usein enemmän kuin miestä (näin olen kokenut aiemmassa työssäni hoitoalalla).

Omakohmainen minä- muodossa kerrottu tarina toimii ja on kiinnostava. Lisäksi faktatietoa esim. videon lopussa hyvä myös. Tärkeä aihe.

Tärkeä ja kiinnostava aihe. Mielenkiintoinen toteutustapa!

Idea oli "maukas", toteutus hieno. Ääni ei korreloinut mielestäni aiheen kanssa.

Aihe naisten asunnottomuudesta on tärkeä ja on hyvä että se on ollut nyt muutenkin pinnalla (asunnottomien yön teema). Info tekstit menivät minulta jotenkin ohi, olisi voinut olla hyvä että nekin olisi luettu ääneen.

Videossa esiintyvä nainen oli kohdannut **asunnottomuuden uhan**, mutta ei asunnottomuutta. Koettiin, että videolle olisi tullut valita henkilö joka on ollut asunnoton. Toisaalta myös ymmärrettiin ennaltaehkäisevä näkökulma asunnottomuuteen. Videon pituutta kritisoitiin ja barbeja pidettiin videoon sopimattomina koska asunnottoman elämä ei ole leikkiä. Kritiikkiä tuli myös Kelan ja viranomaisten syyttelystä, joka korostui tarinassa. Pohdittiin myös, olisiko joku voinut antaa kasvonsa tarinalle ja toivottiin että aiheessa olisi menty astetta syvemmälle asunnottomuuden kurjuuteen.

Puhutteleva tarina ja video! Kiitos siitä! Mietin, että tarinan kertoja ei itse ollut asunnoton. Se vähän häiritsi. Ehkä videolla olisi voinut selittää, miksi valitsitte asunnollisen naisen antamaan kasvot asunnottomuudelle. Ehkä ennaltaehkäisevän työn esittelyn vuoksi tai sitten henkisesti nainen ei kokenut asuntoa kodikseen.

Barbit oli mielestäni hyvä valinta, vaikka toisaalta mietin, että asunnottoman tilanne ei ole leikkiä. Olisiko joku suostunut antamaan kasvonsa videolle? Tarina oli puhutteleva. Minua häiritsi tarinassa kuitenkin Kelan ja muiden jatkuva ja toistuva syyttely.

Videota olisi voinut syventää ahdingon kokemusta ja tuoda kodittomuutta asteen enemmän iholle.

Puhutteleva tarina ja tärkeä aihe. Vetosi kuulijaan ja sai ajattelemaan asiaa ja kokemaan empatiaa.

Johtoryhmän palaute:

Tuotoksesta kerättiin palautetta NEA-hankkeen johtoryhmän edustajilta heidän kokouksessaan 5.11.2019. Vastauksia saimme yhteensä 3 kappaletta. Halusimme selvittää heidän mielipiteensä erityisesti liittyen tuotoksen käytettävyyteen. Johtoryhmän palautteen keräämiseen käytämme avoimia kysymyksiä (LIITE 2).

Johtoryhmän arvion mukaan videosta käy ilmi asunnottomuuden monimuotoisuus. Palautteiden mukaan NEA-hanke voisi hyödyntää videota seminaareissa ja koulutuksissa, joihin se osallistuu.

Koen, että tätä videota voisimme käyttää esimerkiksi koulutuksissa kuvaamaan ilmiön moninaisuutta, myös miten häätöuhka on vakava tilanne. Kiitos!

Tätä videota pystyy ehdottomasti käyttämään NEA hankkeessa, näen sitä esitettävän seminaareissa ja koulutuksissa ammattilaisille, miksei muuallakin.

Hyvin tuo esille naisten asunnottomuuteen liittyvää monitahoisuutta. Lisäksi NEA-hankkeessa tehtävä kohtaamistyö tulee näkyviin.

Johtoryhmän antaman vapaan palautteen mukaan videosta pidetään, mutta huomiota voisi kiinnittää selkokielisyyteen.

Tämä voi tapahtua kenelle tahansa, pelkästään tämä lause on todella pysäyttävä. Tykkäsin myös siitä, miten se videossa tuli esille. Rehellisesti.

Kivasti tehty, erilainen video.

Hyvä olisi kiinnittää huomiota käytettävään kieleen, että puhutaan selkokielellä, eikä niin paljon ammattikieltä.

9.4 Prosessin kuvaus

Esitimme ideapaperin opinnäytetyöstämme joulukuussa 2018. Ideapaperin hyväksymisen jälkeen aiheemme muuttui. Prosessi lähti kunnolla käyntiin maaliskuussa 2019 otettuamme yhteyttä Y-Säätiöön. Y-Säätiön työntekijä välitti yhteistyökumppaneille viestin toiveestamme löytää työelämäyhteistyökumppani opinnäytetyölle. Tämän jälkeen saimme yhteydenoton huhtikuussa NEA-hankkeen projektityöntekijältä. Alkuperäinen tarkoitus oli tehdä opinnäytetyö yleisesti asunnottomuudesta, mutta huhtikuun aikana rajasimme sen koskemaan vain naisten asunnottomuutta. Tapasimme projektityöntekijän ensimmäisen kerran 2.5.2019 Helsingin Diakonissalaitoksella. Ensimmäisessä tapaamisessa ideoimme yhdessä tulevaa prosessia ja kuulimme NEA-hankkeen tarpeista ja toiveista opinnäytetyömme tuotoksen sisältöä kohtaan. Päätimme toteuttaa videoinstallaation naisten asunnottomuudesta.

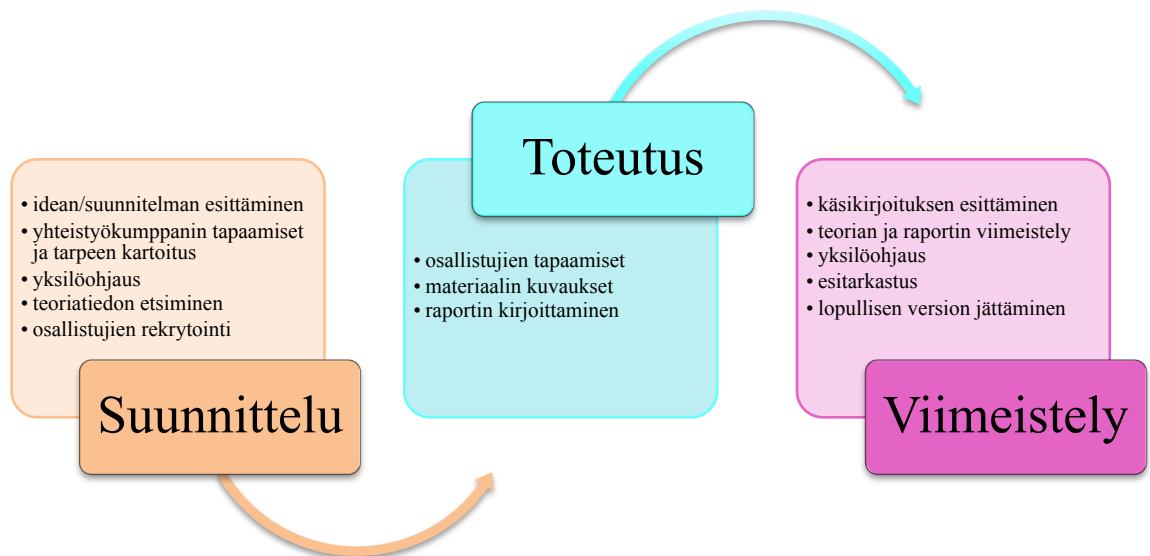
Tutkimuslupahakemus lähetettiin Helsingin Diakonissalaitoksen eettiselle toimikunnalle opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen jälkeen toukokuussa. Lupahakemus käsiteltiin ja hyväksyttiin 6.6.2019 olevassa Diakonissalaitoksen eettisen toimikunnan kokouksessa. Tapasimme projektityöntekijän toisen kerran 28.5.2019. Tässä tapaamisessa ideoimme videoinstallaation sisältöä ja toteutusta. Sovimme, että työntekijä etsii potentiaalisia naisia osallistumaan kuvauksiin.

Saimme projektityöntekijän kontaktien kautta erään organisaation työntekijän yhteystiedot. Kesäkuussa 2019 kyseinen yhteistyötaho kertoi sopivan naisen löytyneen projektiimme. Tapasimme projektityöntekijän 20.8.2019 Diakonissalaitoksella ja jatkoimme projektin suunnittelua.

Elokuun 2019 alussa jätimme tutkimuslupahakemuksen organisaatiolle, josta osallistuja oli tulossa. Hakemus hyväksyttiin 9.9.2019, jonka jälkeen aloitimme

käytännön osuuden toteuttamisen yhteisellä suunnittelu- ja tutustumistapaami-
silla osallistujan ja työntekijän kanssa. Suunnittelua jatkettiin osallistujan kanssa
uudella tapaamisella ja yhteydenpidolla sähköisesti. Kuvaus tapahtui lokakuussa
yhteistyössä osallistujan kanssa ilman työntekijää. Videon editoinnin toteutimme
itsenäisesti lokakuun aikana. Valmiin tuotoksen palaute kerättiin kolmessa
osassa. Latasimme videon salattuna YouTubeen ja opiskelutoverit antoivat kir-
jallisen palautteen videosta Google Docsissa. Osallistuja antoi videosta vapaan
palautteen. Työelämäyhteistyökumppani NEA-hanke antoi palautteen videoin-
stallaatiosta 5.11.2019 olevassa kokouksessaan Google Docsia käyttäen.

Aloitimme myös muiden sovittujen videoiden suunnittelun ja toteutuksen sopivien
osallistujien löydyttyä syyskuussa 2019. Nämä toteutukset jäivät pois lopullisesta
tuotoksestamme ajallisten haasteiden takia. Käsikirjoituksen esitimme
30.10.2019 ja opinnäytteemme julkaisuseminaari oli 11.11.2019. Alla olevassa
kaaviossa kerromme opinnäytetyöprosessimme kronologisen etenemisen.

KUVIO 2. Prosessin eteneminen

10 POHDINTA

Kun kerrotaan tarinaa oikeasta elämästä, tulee muistaa kertoa käsiteltävän aiheen taustoja laajemmin. On ymmärrettävä syyt tilanteen takana ja myös yhteiskunnan rakenteen vaikutus tilanteeseen. Kertomus tulee suhteuttaa oikein taustatilanteeseen, jotta ymmärretään kokonaisuus. (Immonen ym. 2019, 11–12.)

Opinnäytteen tavoitteena oli tuottaa materiaalia kertomaan naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä. Tarkoitus oli tehdä sosiaaliseen mediaan materiaalia, jonka levittäminen on nopeaa ja tehokasta. Palautteissa kritisoitiin tarinan kertomista barbien avulla, sillä siitä sai käsityksen, että asunnottoman elämä on leikkiä. Osasuorituksista koostuvan opinnäytetyön kirjallisen osan merkitys korostuu tässä, sillä raportista videon katsoja voisi lukea naisen osallisuudesta videon suunnitteluun ja toteutukseen. Kaikessa toimittiin osallistujan omien toiveiden pohjalta, kuten esimerkiksi barbinukkein käyttö videolla. Kuvaussuunnitelmaa muutettiin toiveiden mukaan, sillä lähdimme toteutukseen osallistujan ehtoilla. Videolla esiintyvä faktatieto on saatu suoraan projektityöntekijältä ja opinnäytetyötämme varten tutkitusta kirjallisuudesta. Projektityöntekijä toivoi osallistujan olevan itse kuvaamassa videota ja tähän halusimme erityisesti kiinnittää huomiota toteutusvaiheessa.

Produktissa mukana olleet naiset kertoivat, että kokivat vaikeana ihmisten ennakkoluulot heitä kohtaan. Asunnottomuus ei ole välttämättä oma syy eikä siihen liity aina päihdeongelmaa. Sekä meidän että naisten mielestä oli tärkeää tuoda naisten asunnottomuuden monimuotoisuus esille. Onnistuimme opinnäytteen lopputuloksen suhteen hyvin, sillä naisten ääni todella tuli kuuluviin ja sekä videon lopputulos että siinä näkyvät tekstit tuovat esille naisten asunnottomuuden erityispiirteitä. Lisäksi videon tarina on kertomus siitä, miten asunnottomuuden uhka voi olla myös itsestä riippumatonta. Tämä tulee ilmi myös palautteista, joissa mainittiin nais erityisten piirteiden näkyvän selkeästi myös videon tarinan ja infotekstien avulla. Työn käytettävyys on hyvä ja sen levittämistä on mietitty huolella. Materiaali on monikäyttöistä ja NEA-hankkeen aktiivisen toiminnan ansiosta materiaalia voidaan käyttää monessa yhteydessä.

Palautteessa toivottiin kasvoja tarinan naiselle. Kirjallisesta raportista käy ilmi yhteistyötahon ja työelämäyhteistyökumppanin toive naisen anonymiteetista. Kriittikkiä saimme myös siitä, että tarinamme nainen oli kokenut vain asunnottomuuden uhkaa. Videon lopussa luki teksti NEA-hankkeen toiminnasta sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä että asunnottomien auttamisessa. Saamamme kriitikin pohjalta mietimme, olisiko ollut jokin parempi keino esittää asunnottomuuden uhkan poistamisen olevan myös tärkeä aihe ja osa hankkeenkin tavoitteita. Tulimme siihen tulokseen, että onnistuimme tarkoituksessamme osoittaa juuri naisten asunnottomuuden ja sen uhkan monimuotoisuutta. Mediassa on monta tarinaa asunnottomista, mutta ennaltaehkäisevä työkin on osa asunnottomuustyötä. Maininnan arvoisena koemme myös palautteen, jossa pyydettiin menemään hieman syvemmälle asunnottomuuden kurjuuteen. NEA-hanke toivoi nimenomaan tarinaa, josta välittyi toivo paremmasta huomisesta. Lisäksi meitä pyydettiin välttämään yleistyksiä, jotka ovat usein leimaavia ja ruokkivat entisestään ennakkoluuloisia asenteita. Onnistuimme mielestämme hyvin vastaamaan hankkeen toiveeseen tarinalla, josta välittyi avun saamisen ja sen antamisen tärkeys. Tämä nostaa myös NEA-hankkeen tärkeyden esille. Väitettä tukee palautteissa mainittu tietoisuuden lisääntyminen NEA-hankkeen tukipalveluista tärkeänä ammatillisena oppina.

10.1 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämispainotteista opinnäytetyötä tehdessä tulee muistaa eettinen toimintatapa erityisesti silloin, kun kehittämisprojekti koskee tietyn ihmisryhmän elämää. Eettisyyttä tulee noudattaa läpi prosessin ja myös sen loputtua. Tärkeäksi nousee myös tapa raportoida eettisesti oikein. (Eerola-Ockenström, Kalmari & Kiviranta 2010.) Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä työskentelimme sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat kokeneet joko asunnottomuutta tai sen uhkaa. Aihe on herkkä ja on aina selvitettävä, miten asiakas haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi. Tässä opinnäytteessä toimittiin asiakkaan lähtökohdista ja hänen toiveidensa mukaisesti. Tästä syystä tapasimme osallistujan, keskustelimme hänen kanssaan ja tutustuimme kunnolla ennen kuvausprosessin aloittamista. Luottamusuhteen syntyminen osallistujan kanssa vaati eettisyyttä läpi koko prosessin ja

sen jälkeen. Kun käsiteltiin arkaa aihetta ei yhdellä tapaamisella voinut heti pureutua kaikkein vaikeimpiin kysymyksiin. Tähän saimme tukea myös ammattilaisilta. Meidän tuli muistaa myös työelämäyhteistyökumppanin toiveet ja toimintaperiaatteet. Miten tuoda asiakkaan ääni kuuluville tekemättä hänestä omien tavoitteidemme keskipistettä? Tämä oli tärkeä kysymys tapaamisissamme jo suunnitteluvaiheessa. Lisäksi noudatimme koko prosessin läpi naisen anonymiteettia suojaavaa työtettä, koska olimme sopineet siitä sekä NEA-hankkeen että yhteistyötahon kanssa.

Haimme tutkimusluvut sekä työelämäyhteistyökumppaniltamme Diakonissalaitokselta että yhteistyötaholta, jonka kautta saimme osallistujan. Sovimme ehdottomasta luottamuksellisuudesta tutkimuslupahakemusten yhteydessä. Sekä videon tekoon osallistunut nainen että kaikki muut mukana olleet naiset ovat olleet anonymejä koko työn ajan. Yhteistyötaho ja sen edustaja eivät tunnistettavuusyistä esiinny opinnäytetyössä nimillä. Myös kaikki muu keskustelu on ollut luottamuksellista. Tuotoksen valmistuttua poistimme kaiken siihen liittyvän oheismateriaalin. Palautteet kerättiin opiskelijatovereilta nimettömänä Google Docsia apuna käyttäen.

Työssämme käytetyt lähteet olivat luotettavia ja monipuolisia. Painetuissa lähteissä oli mukana myös hiukan vanhempaa materiaalia asunnottomuudesta. Nämä teokset ovat olleet sellaisia joista keräämämme faktatieto on pysyvää, esimerkiksi historiatietoa. Naisten asunnottomuudesta löytämämme materiaali oli uudehkoa, sillä aiheesta ei vanhempaa materiaalia juuri löytynyt. Painettua kirjallisuutta asunnottomuudesta ja naisten asunnottomuudesta löytyy parhaiten 2000-luvun alusta noin kymmenen vuoden ajalta.

10.2 Ammatillinen kasvu

Sosionomilta vaaditaan asiakasosaamista. Olemme prosessin suunnitteluvaiheesta lähtien ottaneet naiset mukaan prosessiin ja korostaneet heidän osallisuutensa merkitystä. Halusimme tuoda heidän tarinansa tietoisuuteen, jotta muiden samassa tilanteessa olevien olisi helpompi saada apua. Asetuimme

työssämme heikoimpien puolelle, ja loimme naisiin dialogisen yhteistyösuhteen. Pääsimme tuloksiin tukemalla heidän voimaantumistaan ja subjektiuttaan. Yhteiskuntakriittisyys näkyy kyvyssämme ymmärtää kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ja osaltamme tavoitteessa tuoda palvelujärjestelmän puutteita näkyville. Opinnäytetyön tuotoksella esitimme osaamisemme tuottaa luovalla tavalla materiaalia heikossa asemassa olevien tilanteen esilletuomiseksi. Pyrkimyksenä oli vaikuttaa positiivisesti heidän hyvinvointiinsa. Ymmärtääksemme yhteiskunnan rakennetta olemme perehtyneet palvelujärjestelmän muodostumiseen ja yhteiskunnan toimintaa ohjaavaan lainsäädäntöön. (Diak. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset: Sosionomi AMK.)

Valmistumme paitsi sosionomeiksi, myös diakoneiksi. Diakonia on aina heikoimman puolella ja auttaa niitä, jotka eivät muualta apua saa. Kristillinen ihmiskäsitys pohjaa luovuttamattomaan ihmisarvoon. Jokaista tulee kohdella tasa-arvoisena riippumatta siitä, millainen hän on tai mitä hän omistaa. Diakoni työskentelee ihmisarvoisemman elämän puolesta ja sitoutuu kirkon arvoihin työssään. Kaikessa mitä ammatillisesti teemme on mukana sielunhoidollinen työote. Menetelmänä se toimii myös sosionomin työssä, sillä asiakaskohtaamisissa on aina mukana dialogisuus ja kokonaisvaltainen ihmiskäsitys. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen diakonin työssä on vaikuttamista evankelis-luterilaisen kirkon toimintaan yhteiskunnassa. Diakoneina ymmärrämme kirkon ja valtion yhteistyön tärkeyden ja pyrimme edistämään niiden yhteistyötä. (DIAK. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset: Sosionomi AMK, diakonia-työ.)

Opinnäytetyömme toteutuksessa on myös huomioitava, että olemme sosiaalialan opiskelijoita eikä meillä ennestään ollut erityistä osaamista videotuotannosta. Tämä tulee ottaa huomioon videon teknisen toteutuksen näkökulmasta. Toteutustapa ei kuitenkaan ole poikkeuksellinen sosiaalialan työskentelyssä uuden toimintatavan näkökulmasta, vaan alalla työskenneltäessä työntekijällä tulee olla ennakkoluuloton ote tarttua työnsä erilaisiin haasteisiin ja omaksua nopeasti uusia toimintatapoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällainen ratkaisukeskeinen

työskentelyote tuottaa työntekijälle itselleen monialaista osaamista ja syventää ammatillista osaamista.

Koska olemme sosionomi-diakoniopiskelijoita, käsittelimme vaikuttamisen näkökulmasta myös diakoniatyötä, joka auttaa kaikkein vähäosaisimpia. Valitsimme tarkastelun kohteeksi Hermannin diakoniatalon, joka tarjoaa hätmajoitusta pääkaupunkiseudulla. Saimme haastattelun asuttamistoiminnan koordinaattori Pirjo Suomelta, joka vastasi kysymyksiimme asunnottomista naisista hätmajoituksessa. Suomi kertoi, että naisia käy hätmajoituksessa hyvin vähän. Tämä osataan vahvistaa teoriaosassa esiin noussutta tutkimustietoa, että asunnottomat naiset yöpyvät pääosin jossakin muualla kuin asuntoloissa ja suojissa.

Opinnäytettä tehdessämme koimme myös takaiskuja. Monta asiaa olisi voinut tehdä toisin. Oma kokemattomuutemme produktiivisen työn tekemisessä näkyi esimerkiksi riskien tunnistamisen vaikeudessa ja niiden ennakoimisessa. Olimme voineet tarkemmin varautua siihen, että asumisen epävarmuus ja moninaiset ongelmat voivat tuottaa vaikeuksia eivätkä sovitut tapaamiset aina toteudu. Vielä toteutuksen viimeisellä viikolla koimme meistä riippumattoman aikataulumuutoksen, joka hidasti toteutuksen etenemistä. Tämäkin riski olisi ehkä pystytty minimoimaan huolellisella suunnittelulla ja riskianalyysillä. Kuitenkin tilanteessa valitsimme keskittymisen yhden laadukkaan videon toteuttamiseen. Olimme arvioineet videoiden tekemiseen tarvittavan ajan väärin, jolloin meille tuli kiire. Lisäksi olimme pohtineet opinnäytetyöhön käytettyjen työtuntien olleen joka tapauksessa suurempi kuin mikä on opinnäytetyön tekemiseen vaadittu tuntimäärä. Kohtasimme haasteita jokaisessa työvaiheessa. Aikataulu oli ylioptimistinen emmekä osanneet huomioida kaikkia mahdollisia videotuotannon haasteita laitteiden teknisistä haasteista oman osaamisen ymmärtämiseen. Aloitettuaamme ensimmäistä editointia työtä oli pakko rajata uudelleen, sillä aikaa kului jokaiseen työvaiheeseen moninkertaisesti aikomaamme enemmän.

Videotuotanto haastoi monella tasolla, jossa oma tarkkaileva ja ohjaava rooli muuttui yhä enemmän aktiiviseen osallisuuteen, vaatien samalla tekemään eettisiä valintoja. Pohdimme, miten paljon itse osallistumme osallistujan elämään. Ammatillisesta näkökulmasta emme voineet olla vain dokumentoimassa asioita

ja rakentamassa tarinaa, vaan päädyimme muun muassa auttamaan muutossa. Apumme oli ratkaisevassa roolissa osallistujan sen hetkisessä elämän tilanteessa. Lisäksi työskentelyssä nousi tärkeäksi osaksi oma ohjaustyön osaaminen ohjatessa osallistujaa oikeanlaisten tukipalveluiden pariin.

Produktimuotoisessa työssä on monta toteutettavaa osa-aluetta. Ryhmäämme valikoitui tarkoituksella kolme erilaisilla vahvuuksilla varustettua opiskelijaa. Vaikka osallistuimme tasaisesti työn tekemiseen joka osa-alueella, jaoin silti jokaiselle oman vastualueen. Raportin kirjallisesta osasta kuten teoreettisesta viitekehystä ja käsitteistä vastasi Heidi Rissanen. Videon kuvauksesta ja editoinnista päävastuussa oli Markus Honkonen. Yhteydenpidosta, kontaktien kanssa toimimisesta ja tutkimuslupahakemusten tekemisestä, täyttamisestä ja lähettämisestä vastasi Marianne Auvinen. Kuitenkin osallistuimme jokainen sekä raportin kirjoittamiseen, videoiden suunnitteluun että toteutukseen. Koimme hyvänä asiana sen, että yhden jäsenen mahdollinen poissaolo ei aiheuttanut kriittisiä tilanteita työmme kannalta. Prosessin kannalta oli kuitenkin tärkeää jokaisen osallisuus videoiden tuotannossa, jolloin saatoimme varmistua teknisen onnistumisen lisäksi pysyvämme myös ammatillisissa tavoitteissa.

Opinnäytetyössä käytetty digitaalinen tarinankerronta on sovellettavissa myös seurakuntatyössä. Diakonia pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnan tasolla kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tilanteeseen. Digitalin käyttö diakoniatyön asiakkaiden kanssa voisi lisätä asiakkaiden osallisuutta ja omaa toimijuutta tuomalla heidän tilanteensa näkyväksi yhteiskunnassa. Tarinoiden saaman julkisuuden myötä henkilöt olisivat itse vaikuttamassa mahdollisiin yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Työssä mainittu Hermannin diakoniatalo tekee osaltaan korvaamatonta työtä majoittamalla joka yö 30 ihmistä hätämajoituksessa.

Ehdotamme, että NEA-hanke voisi jatkaa videoinstallaation käyttämistä työssään mahdollisten uusien opinnäytetyön tekijöiden kanssa. Koska tekemämme videoinstallaatio vastaa tavoitteeseen lisätä ihmisten tietoisuutta naisten asunnottomuudesta on perusteltua, että hyväksi havaittua metodia jatkokehitetään.

Seuraavat opinnäytetyöntekijät voisivat tehdä videoinstallaation naisen kanssa, joka olisi asunnottomuuden uhan sijaan ollut asunnoton.

LÄHTEET

- Ailio, J. (2015). *Vähän parempi video. Opas laadukkaan videon suunnitteluun ja toteutukseen.* (Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 102).
Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- ARA. Tietopankki. Tilastot ja selvitykset. Asunnottomuus. Asunnottomat 2018. Saatavilla 26.4.2019 [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2018\(49593\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2018(49593))
- Asunnottomien yö. Kutsu. Asunnottomien yö -kansalaisliike kutsuu. Saatavilla 12.4.2019 <http://asunnottomienyo.fi/kutsu/>
- Asunnottomien yö (16.10.2018). Vanhemmat artikkelit. Asunnottomuuden hoito ja ennaltaehkäisy vaativat toimivia sosiaali- ja terveystalvitu. Saatavilla <http://asunnottomienyo.fi/2018/10/asunnottomuuden-hoito-ja-ennaltaehkaisy-vaativat-toimivia-sosiaali-ja-terveyspalveluita/>
- Asunto ensin. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019. Saatavilla <https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisy-toimenpideohjelma-2016-2019/>
- Asunto ensin. Asunnottomuus ilmiönä. Pitkäaikaisasunnottomuus. Saatavilla 7.4.2019 http://historia.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus
- Asunto ensin. PAAVO 1. Saatavilla 7.9 2019 <https://asuntoensin.fi/ohjelma/historia/paavo-i-2008-2011/>
- Asunto ensin. PAAVO 2. Saatavilla 7.9. 2019 <https://asuntoensin.fi/ohjelma/historia/paavo-ii-2012-2015/>
- DIAK (2010). Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Saatavilla https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2017/12/Diak_Kohti_tutkivaa_ammattikayntoa_opas.pdf
- Diakonissalaitoksen hoiva. Asunnottomuus vähenee - miten käy naisten? Saatavilla 17.6.2019 <https://www.hoiva.fi/2018/10/31/asunnottomuus-vahenee-miten-kay-naisten/>
- Diak. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset: Sosionomi AMK, diakoniatyö. Saatavilla 27.9.2019

- <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi-amk-diakoniatyo/>
- Diak. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset: Sosionomi AMK. Saatavilla 27.9.2019
- <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Eerola-Ockenström, L., Kalmari, A. & Kiviranta, M. (toim.) (2010). *Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä: Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäyteitä varten* (5. uud. p.). (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla
- https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2017/12/Diak_Kohti_tutkivaa_ammattikaytanta_opas.pdf
- EJY. Mikä EJY on? Organisaatio. Saatavilla 16.10. 2019 <https://ejy.fi/mika-ejy-on/mita-teemme/nea-naiserityisyys-asunnottomuustyossa/>
- Ensi- ja turvakotien liitto (8.6.2018). Asunnottomuus käänntynyt laskuun- naisten suhteellinen osuus kasvaa. Saatavilla <https://ensijaturvakotienliitto.fi/asunnottomuus-kaantynyt-laskuun-naisten-suhteellinen-osuus-kasvaa/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. (2019). Jäsenedistyskysely. Raportti. Millaisiin naisten ja perheiden asunnottomuuteen tai sen uhkaan liittyviin haasteisiin olet törmännyt työssäsi? Saatavilla <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/09/Etkl-raportti.pdf>
- FEANTSA. Empowering Ways of Working. Empowerment for people using homeless services in Europe. Saatavilla https://www.feantsa.org/download/091019_document_empowering_ways_en-15601437082829885824.pdf
- Fredriksson, P. (toim.) (2018). *Yömajasta omaan asuntoon*. Tallinna: Into-Kustannus Oy.
- Gothoni, R., Hyväri, S., Kolkka, M & Vuokila-Oikkonen, P. (2016). Osallisuus yhteiskunnallisena haasteena– Diakonia-ammattikorkeakoulun tki-toiminnan vuosikirja 2. (s. 275–289.) Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117560/Ty%c3%b6el%c3%a4m%c3%a4_7_9789524932752.pdf?sequence=6&isAllowed=y

- Gothoni, R. & Kolkka, M. (2016). Naisten moniperustainen syrjintä Nepalissa ja Suomessa on yhteiskunnallinen haaste. Teoksessa R. Gothoni, S. Hyväri, M. Kolkka & P. Vuokila-Oikkonen. (toim.) Osallisuus yhteiskunnallisena haasteena– Diakonia-ammattikorkeakoulun tki-toiminnan vuosikirja 2. (s. 275–289). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117560/Ty%c3%b6el%c3%a4m%c3%a4_7_9789524932752.pdf?sequence=6&isAllowed=y
- Granfelt, R. (1998). *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Granfelt, R. (2004). Marginaalitarinoita. Asunnottomuuden, päihteiden ja rikosten kierre naisten ja miesten tulkitsemana. Teoksessa M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelius. *Sukupuoli ja sosiaalityö*. (s. 197–222). Juva: WS Bookwell Oy.
- Haahtela, R. (2015). Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. (Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö). Saatavilla <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96654/978-951-44-9713-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Helminen, J. (toim.) (2015). *Osallisuus, kumppanuus ja terveys toiminnan suuntaviivoina*. Tampere: Juvenes Print. Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105237/C39_9789524932424.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Helsingin Diakonissalaitos. Meistä. Arvot. Saatavilla 15.5.2019. <https://www.hdl.fi/meista/arvot/>
- Helsingin Diakonissalaitos (21.4.2019). NEA. Naiserityisyys asunnottomuustyössä. Saatavilla <https://www.hdl.fi/blog/2018/04/21/nea-naiserityisyys-asunnottomuustyossa/>
- Helsingin Diakonissalaitos. Tukea ja Toimintaa. Saatavilla 15.5.2019 <https://www.hdl.fi/tukea-ja-toimintaa/>
- Helsingin kaupunki. Kaupunki ja hallinto. Palvelut ja hallinto. Kaupungin palvelut

- A-Ö. Asumisen tuen palvelut asunnottomille. Palvelukuvaus (2019).
<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3066>
- Helsingin kaupunki. Sote. Hankkeet. Asunnottomuus. Saatavilla 17.5.2019
<https://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/asunnottomuus.pdf>
- Helsingin seurakuntayhtymä. Hermannin Diakoniatalo. Saatavilla
<https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/hermannindiakoniatalo>
- Helsingin seurakuntayhtymä. Hermannin Diakoniatalo. Tukiasuminen. Saatavilla
<https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/tukiasuminen>
- Immonen, K., Lassy, J., Liukkonen, P., Petrovskaja, V., Rusi, L., Saaristo, S. & Turk, J. (2019). Toimittaja, Sinua tarvitaan muutoksessa! Opas asunnottomuudesta viestimiseen. Saatavilla <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/03/toimittaja-sinua-tarvitaan-muutoksessa-opas-asunnottomuudesta-viestimiseen-002.pdf>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Johnson, G., Ribar, D. & Zhu, A. (2017). Women's homelessness: International evidence on causes. Consequences, coping and policies. IZA Institute of labor economics. Saatavilla
<http://ftp.iza.org/dp10614.pdf>
- Jääskeläinen, I. (2002). Asunnottomien auttaminen. Teoksessa R. Helosvuori, E. Koskenvesa, P. Niemelä & J. Veikkola. *Diakonian käsikirja*. (s. 192–232). Helsinki: Kirjapaja.
- Kaakinen, J. & Fredriksson, P. (2018). Suomalaisen asunto ensin -mallin kätilöt. Teoksessa P. Fredriksson. *Yömajasta omaan asuntoon*. (s. 205–212). Tallinna: Into-Kustannus Oy.
- Kankaanpää, M. (2016). Kokemuksia asunnottomuudesta pääkaupunkiseudulla. (Pro Gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.) Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52650/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201701071083.pdf>
- Kantanen, M. (2002). Yhteiskunnallinen vastuu. Teoksessa R. Helosvuori, E. Koskenvesa, P. Niemelä & J. Veikkola. *Diakonian käsikirja*. (s. 144–170). Helsinki: Kirjapaja.

- Kestäväkehitys. Mitä faktat kertovat? Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus; indikaattoriarvoissa ei suuria muutoksia. Saatavilla 7.4.2019 <https://kestavakehitys.fi/seuranta/tulkinnat/-/blogs/syrjaytymisen-torjunta-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus>
- Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1
- Kirkkohallitus. Seurakuntatyö. Diakonia. Diakonia Suomessa. Saatavilla 7.3.2019 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43EA4D>
- Kostiainen, E. & Laakso, S. Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen. *Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin*. (s. 25–48). Tampere: Juvenes Print Oy.
- Kulmala, A., Valokivi, H. & Vanhala, A. (2005). Sosiaalityön kohtaamisia asiakkaiden kertomana. Teoksessa M. Satka, A. Pohjola & M. Rajavaara. *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. (s. 125–146). Jyväskylä: Kopyjyvä Oy.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. (2009). *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Helsinki: Oy Ylioppilaskustannus, HYY yhtymä.
- Kuusimäki, K. (27.10.2019). Suomen evankelisluterilainen kirkko. Plus. Seurakuntaelämä. Diakonia. Tietoa Diakoniasta. Määrittelyjä pakeneva diakonia. Saatavilla <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/tietoa-diakoniasta>
- L 731/1999. Suomen perustuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Lambert, J. (2013). *Digital storytelling. Capturing lives, creating community*. (4. uud. p.). New York: Routledge.
- Lehtonen, L. & Salonen, J. (2008). *Asunnottomuuden monet kasvot*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lehtonen, L. & Seppälä, U. (2013). *Kodittomuutta ja rakenteellista välinpitämättömyyttä- Lapsiperheiden epävarma asuminen Suomessa*.

- Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen. *Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin.* (s. 73–110). Tampere: Juvenes Print Oy.
- Mattila, K-P. (2008). *Arvostava kohtaaminen. Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä.* (2.uud.p.). Juva: PS-kustannus.
- Mattila, K-P. (2010). *Asiakkaana ihminen. Työnä huolenpito ja auttaminen.* Juva: WS Bookwell Oy.
- Mayock, P. & Bretherton, J. (2017). Women's responses to homelessness: services implicated, implications for services. Homeless women's service experiences. Centre for housing policy. Saatavilla <https://www.feantsaresearch.org/download/paula-mayock-and-johanne-bretherton5865486636073767318.pdf>
- Mayock, P., Sheridan, S. & Parker, S. (2015). "It's just like we're going around in circles and going back to the same thing ...": The dynamics of women's unresolved homelessness. Routledge. Saatavilla <http://web.b.ebscohost.com.anna.diak.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=2304e52f-dcbc-4df5-8dbe-59a418c82be1%40sessionmgr103>
- Niskanen, T. & Kari, O. (2019). *Kasvun ja osallisuuden edistäminen.* Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Noponen, K. (2013). *Tila, paikka ja identiteetti Helsingin sanomien asunnottomuuskeskusteluissa. Diskurssianalyysi vuosien 2010-2013 artikkeleista ja mielipidekirjoituksista.* (Pro gradu- tutkielma, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.) Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42939/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201402111222.pdf>
- Nousiainen, K., Hällman, H., Saurama, E. & Seppälä, U. (2007). *Esipuhe.* Teoksessa S. Sunikka, U. Seppälä & R. Granfelt. (toim.). *Asunnottomuuskirja. Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen.* (s. 7). Helsinki: ISBN.
- Ohisalo, M. (2017). *Murusia hyvinvointivaltion pohjalla. Leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus.* Tampere: Juvenes Print, Suomen

- yliopistopaino Oy. Saatavilla [http://epublicati-
ons.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2517-6/urn_isbn_978-952-61-
2517-6.pdf](http://epublicati-
ons.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2517-6/urn_isbn_978-952-61-
2517-6.pdf)
- Pitkänen, S., Harju, H., Törmä, S., Huotari, K., Mayer, M. & Pyykkönen, S. (18.6.2019). *Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen.* (Ympäristöministeriön julkaisuja 11). Helsinki: Ympäristöministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:9978-952-361-014-9>
- Pohjola, A. (2010). Asiakas sosiaalityön subjektina. Asiakkaan asemoituminen ja osallistuminen. Teoksessa M. Laitinen & A. Pohjola. *Asiakkuus sosiaalityössä.* (s. 19–74). Tallinna: Gaudeamus.
- Pyyvaara, U & Timonen, A. (2017). Naamat. Tarinoita asunnottomuudesta. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Räsänen, J. (2014). Voimaantuminen ja elämänpolitiikka. Voimaantumisen resurssiteoria, Uskaltava vastuullisuus, Valinta, optimointi ja kompensointi. Järvenpää: Julkiviestintä.
- Saari, J. (2015). *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla.* Tallinna: Gaudeamus.
- Salminen, M. (2008). *Sadan vuoden inhimillisuus. Pelastusarmeija kovaosaisten miesten auttajana.* Helsinki: Like
- Sininauhasäätiö. Sininauhasäätiö. Työmme ja arvomaailmamme. Saatavilla 18.10.2019 https://www.sininauhasaatio.fi/sininauhasaatio/sininauhasaatio-tyomme_ja_arvomaailmamme/
- Sininauhasäätiö. Toimintamme. Asumisen tuki ja neuvonta. Saatavilla 18.10.2019 <https://www.sininauhasaatio.fi/toimintamme/asumisen-tuki-ja-neuvonta/>
- Suomalaisen naisliiton Oulun osasto RY. Julkilausuma 30.10.2018. Naisten osuus asunnottomuudesta on kasvanut huolestuttavasti. Saatavilla <https://oulnnaisliitto.fi/julkilausuma-30-10-2018-naisten-osuus-asunnottomuudesta-on-kasvanut-huolestuttavasti/>
- Suominen, R. & Nurmela, S. (2011). *Verkko-opettaja.* Helsinki: WSOYpro Oy.
- Tainio, H. (2009). *Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä- Näkökulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen.* Tampere: Juvenes Print Oy.

- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Saatavilla 12.11.2019. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaintyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus
- Unkuri, J. (2019). Ylijohtaja Sirkka Jakonen: Diakonia voisi haastaa muuta yhteiskuntaa nykyistä enemmän. *Diakonia* (1), 10–11.
- Vailla vakinaista asuntoa Ry. Meistä. Asumispalvelut. Saatavilla 11.4.2019 <https://vvary.fi/asumispalvelut/>
- Vailla vakinaista asuntoa Ry. Meistä. Asunnottomuus. Saatavilla 7.4.2019 <https://vvary.fi/asunnottomuus/>
- Vailla vakinaista asuntoa Ry. VVA Ry. Saatavilla 7.4.2019. <https://vvary.fi/yhdistys/>
- Vanhala, A. (2005). Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten asuntolasta. Tampere: Juvenes Print.
- Vauhkonen, T., Kallio, J. & Erola, J. (2017). Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2
- Viisanen, M. (2019). ”Se on ihan kaikki kaikessa, että on koti.” Nuorten naisten kokemuksia kodittomuudesta ja sen merkityksistä. (Pro gradu-tutkielma, Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.) Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63849/Pro%20gradu%20Viisanen%202019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Voimauttavan valokuvan menetelmä. Dialogisen näkemisen tapa työvälineenä oman itsen ja toisen korjaavaan katsomiseen. Saatavilla 24.10.2019 <http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>
- Weber Sikich, K. (2008). Global Female Homelessness: A Multi-Faceted Problem. *Gender Issues*. 25(3), 147–156. Saatavilla <http://web.a.ebsco-host.com.anna.diak.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=9be20b52-2d48-4eec-b3b6-b9131e7f16bd%40sdc-v-sessmgr03>
- Y-säätiö. Asunnottomuus Suomessa. Saatavilla 15.4.2019 <https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>

Y-säätiö. Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Saatavilla 10.9.2019. <http://hissiin.fi/download/noname/%7B1ED06546-056A-42A8-9246-B5555E6F6A7D%7D/140783>

LIITE 1. Palautekysely opiskelijoille

Hei!

Arvioit pian produktiivisen opinnäytetyömme tuotosta, joka on videoinstallaatio. Työmme on Helsingin diakonissalaitoksen NEA-hankkeen tarpeisiin tuotettu video naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä.

Suomessa tehdään paljon hyvää työtä asunnottomuuden vähentämiseksi. Asunnottomuus onkin Suomessa vähentynyt, mutta naisten asunnottomuus on silti kasvanut. Tämä johtuu siitä, että naiset ovat pitkälti piiloasunnottomia ja asuvat muiden nurkissa. He putoavat asunnottomuustilastojen ulkopuolelle. Naisten asunnottomuutta leimaa heille suunnattujen palvelujen puute, erilaiset itsestä johtumattomat elämäntilanteet kuten ongelmat viranomaistahojen kanssa, väkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhka, sekä pelko esimerkiksi lasten ja perheen menettämisestä.

Videossamme kerromme erään asunnottomuuden uhkaa kokeneen naisen tarinan. Tarina on naisen itsensä kirjoittama, suunnittelema ja meidän kanssamme yhteistyössä toteuttama. Pyydämme huomioimaan, että videossa käytetty kalusto on omaamme ja video on kuvattu taloyhtiön kerhohuoneessa. Tämä on opiskelijatyö, joka on ollut meillekin oppimisprosessi.

Olemme kiitollisia, että annatte aikaanne videon arviointiin. Pyydämme vapaaseen palautteeseen myös muita huomioitane ja kriittistäkin näkökulmaa jos tarpeen on. Pahoittelemme kiireistä aikatauluamme. Toivomme, että teille olisi aikaa antaa palautetta ti 22.10 klo. 18 mennessä.

Kiitos vastauksistasi,

T: Marianne Auvinen, Markus Honkonen ja Heidi Rissanen

1. Mitä hyötyä videoinstallaatiosta on sinulle ammatillisesti?

---

2. Mitä uutta tietoa sait naisten asunnottomuudesta?

---

3. Vapaa palaute

LIITE 2. Palautekysely NEA-hankkeen johtoryhmälle

Hei!

Arvioit pian produktimuotoisen opinnäytetyömme videoinstallaation. Työmme on NEA-hankkeen tarpeisiin tuotettu video naisten asunnottomuudesta ja sen erityispiirteistä.

Videossamme kerromme erään asunnottomuuden uhkaa kokeneen naisen tarinan. Tarina on naisen itsensä kirjoittama, suunnittelema ja tuotettu yhdessä meidän kanssamme. Pyydämme huomioimaan, että videossa käytetty kalusto on omaamme ja video on kuvattu taloyhtiön kerhuhuoneessa. Tämä on opiskelijatyö, joka on ollut meillekin oppimisprosessi.

Ohessa kysymykset, joihin voit vastata 6.11 iltaan klo.18.00 mennessä. Olemme kiitollisia, että annatte aikaanne videon arviointiin!

Ystävällisesti,

Marianne Auvinen, Heidi Rissanen, Markus Honkonen

1. Millaisena näet videon käytettävyyden NEA-hankkeen näkökulmasta?

---

2. Vapaa palaute.
